

KINNITATUD:

Herbert Hahni Seltsi üldkoosolekul 16. 06. 2014 a.

Lasteaed “Pauliine” õppekava

Pärnu 2014

SISUKORD

ÕPPEKAVA ÜLDOSA.....	3
1.1 SISSEJUHATUS.....	3
1.2. LASTEASUTUSE ERIPÄRA JA EESMÄRGID.....	3
1.3. ÕPIKÄSITUS.....	4
2. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE LÄBIVIIMISE PÕHIMÕTTED.....	5
3. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE KORRALDUS.....	7
3.1. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE KAVANDAMINE.....	7
3.1.1. AASTARÜTM.....	8
3.1.2. NÄDALARÜTM.....	13
3.1.3. PÄEVARÜTM.....	14
4. 6-7AASTASE LAPSE EELDATAVAD ÜLDOSKUSED ÕPPEKAVA LÄBIMISEL.....	16
4.1. MÄNGUOSKUSED	16
4.2. TUNNETUS- JA ÕPIOSKUSED	17
4.3. SOTSIAALSED OSKUSED	17
4.4. ENESEKOHASED OSKUSED	18
5. VALDKONDADE ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID JA SISU NING LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED.....	18
5.1. VALDKOND MINA JA KESKKOND	19
5.2. VALDKOND KEEL JA KÕNE.....	23
5.3. VALDKOND MATEMAATIKA.....	26
5.4. VALDKOND KUNST.....	29
5.5. VALDKOND MUUSIKA.....	31
5.6. VALDKOND LIIKUMINE.....	33
6. LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED VANUSETI.....	36
6.1. KOLMEAASTASED LAPSED.....	36
6.2. NELJA- AASTASED LAPSED.....	38
6.3. VIIEAASTASED LAPSED.....	40
7. LAPSE ARENGU ANALÜÜSIMISE JA HINDAMISE PÕHIMÕTTED NING KORRALDUS	42
7.1. ERIVAJADUSEGA LAPS.....	43
7.2. LASTE KOOLIKÜPSUSE HINDAMINE	44
8. KOOSTÖÖ	46
8.1. KOOSTÖÖ LAPSEVANEMATEGA	46
8.2. ÕPETAJATEVAHELINE KOOSTÖÖ	48
9. ÕPETAJATE KOOLITUS	48
10. ÕPPEKAVA UUENDAMISE JA TÄIENDAMISE KORD.....	49

ÕPPEKAVA ÜLDOSA

1.1 SISSEJUHATUS

Lasteaed “Pauliine” plaanib alustada oma tööd 2014/ 2015 aasta talvel. Lasteaeda ettevalmistavalt on juba kaks aastat vabas vormis koos käinud seltsi liikmete lastest koosnev lastering, mis oma tegevustes rakendab waldorfpedagoogika põhimõtteid.

Lasteaia asutajaks ja pidajaks on Herbert Hahni Selts, mis asutati waldorfpedagoogikat pooldavate lapsevanemate initsiatiivil 2012. aasta 5. mail Pärnus eesmärgiga luua waldorfpedagoogikal põhinev kool ja lasteaed. Selts avas Herbert Hahni Kooli 1. klassi 2013. aasta septembris Pärnu linnalt kasutada saadud majas Kooli 11 aadressil. Sama hoone I korrusel on plaanis avada üherühmaline lasteaed 18 lapsele vanuses 3 - 7 eluaastat. Pikemas perspektiivis on lasteaial plaan kasvada kaheühmaliseks waldorfpedagoogikat rakendavaks lasteaiaks.

Käesoleva õppekava aluseks on Rudolf Steineri (1861- 1925) poolt välja töötatud inimeseõpetusele tuginev waldorfpedagoogika; Eesti Vabariigis kehtiv koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava ning teiste Eestis tegutsevate waldorfpedagoogikat rakendavate lasteaedade õppekavad.

1.2. LASTEASUTUSE ERIPÄRA JA EESMÄRGID

Lasteaed “Pauliine” sihiks on olla lastele kui teine kodu, kus tegutsevad tasakaalukad, matkmisväärset eeskuju andvad täiskasvanud. Rühm koosneb eri vanuses lastest, kes saavad üksteiselt õppida, teineteist aidata ning omavahel suhelda.

Rudolf Steiner õpetuse järgi on esimesele seitsmele eluaastale iseloomulik esmajooned kiire kehalise arengu protsess, mille vältel toimub lapse keha siseorganite vormumine. Selles etapis on lapse kasvukeskkond suurima mõjuga, kuna väikese lapse elamused ja teadvus sõltuvad ümbritsevast reaalsusest saadud meelemuljetest.

Sellest lähtuvalt on vajalik:

- ☉ Luua rahulik ja turvaline keskkond, kus on aega rahulikult tegutseda ja kus valitsevad kindlad rütmid;
- ☉ Et laps saab kogeda mõtestatud ja arusaadvaid tegevusi, neid läbi elada, järele aimata ja mõista - nii õpib laps oma vanusest sõltuvalt tundma mitmesuguseid tegevusalasid, need jõuavad näitlikult laste meeltesse arendades intelligentsust arusaamist maailmast;
- ☉ Arendada lapse mänguoskust andes aega ja ruumi vabale mängule. Selle kaudu areneb kujutlusvõime, tahe ja sotsiaalsed oskused. Just vabas

mängus kujunevad õpitegevuse eeldused - süvenemisoskus, soov innustunult tegutseda, mõtlemise liikuvus ja enesekindlus;

- ☉ Kasutada rõhutatult lihtsalt kujundatud mängumaterjali, mis läbi virgub lapse sisemine aktiivsus kujutlemisel ja kujundavas tegevuses;
- ☉ Toetada kõnekeele aregut jutustuste ja muinasjutulavastuste abil;
- ☉ Luua loomulik õpikeskkond, mis võimaldab igapäevaste praktiliste ja vajalike toimingute läbiviimist koos täiskasvanutega nii toas kui õues, sest väikelapse põhiline õppimismeetod on jäljendamine;
- ☉ Olla oma igapäevase aktiivse mõtestatud tegavusega lastele matkimisväärses eeskujus, sest seeläbi omandab laps oma elamustes ja tegudes moraalsed kvaliteedid - nii seob laps end moraalsusega, ilma et see mõjuks talle reeglite ja eeskirjadena piiravalt.

Lasteaiaõpetaja ülesandeks on märgata iga lapse individuaalsust ning seda suure südamesoojusega kaitsta ja toetada.

1.3. ÕPIKÄSITUS

Õppimisvõime eelduseks on huvi. Õpetaja ülesanne on äratada lastes huvi mitmekesiste tegevuste vastu ja lapsi neis tegevustes abistada. Huvi tekib lastes aga ainult siis, kui õpetaja ise on oma tegevusest innustunud.

Waldorfpedagoogika rajaja R. Steiner on öelnud, et inimene on täiskasvanuna oma tegevuses vaba ja iseseisev, kui ta on lapsepõlves saanud piisavalt palju jäljendada mõtestatud tegevusi. Seetõttu on oluline kujundada lastele õppimiseks rõõmsameelne, kaasaelamist ja jäljendamist võimaldav igapäevaelu.

Lapse loomupärase matkimise seisukohast on lasteaiaõpetajatel oluline kasutada oma töös lastega lisaks autoriteedile ja teadmiste – oskuste vahendamisele ka oma isiksuse mõju ja rütmi kui töövahendit, distsiplineerijat, maailmaga tasakaalustajat ja lapsele turvatunde andjat.

Lapse teadvus endast ja maailmast areneb järk- järgult. Õppimise ja mõistete kujunemise protsess kulgeb väikelapsel suunaga TAHE- TUNNE- MÕTE, mistõttu on oluline esitada kogu õppe- ja kasvatustegevus abstraktsete mõistete asemel tegevuse ja tunnete tasandil.

Waldorfpedagoogikal põhinevas lasteaias ei tegeleta lapse intellektuaalste oskuste arendamisega tavapärasel moel lugema-, kirjutama- ja arvutamaõpetamisena, kuna waldorfpedagoogika ja antroposoofilise meditsiini seisukohast ei ole see lasteaiaaegsele lapsele eakohane. Selle asemel tuleb igapäevaselt tegeleda nimetatud oskuste alusoskuste arendamisega.

Suures osas on õppe- ja kasvatustegevused suunatud lapse tahte kasvatusesele, arvestades lapse koolieelse arenguperioodi vajadust tegutseda ja jälgendada. Tegutsedes tekivad ja mitmekesistuvad lapse tunded; tunded kutsuvad esile mõtteid ja teadvustunud mõtteid saab kasutada igapäevaelus teadmistena.

2. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE LÄBIVIIMISE PÕHIMÕTTED

Waldorfpedagoogikal põhinevas lasteaias on õppe- ja kasvatustegevuse üldeesmärgiks arvestada ja toetada lapse harmoonilist arengut, tugevdada lapse elujõudu ja närvikava ning rikastada tema tundemaailma, mis on aluseks intellektuaalsele arengule, loomingulistele impulssidele, sotsiaalsele käitumisele ja tervislikele eelsoodumustele.

Esimesel seitsmel eluaastal on kasvatuses võtmesõnaks eeskuju ja jälgendamine, seega on last ümbritsevad täiskasvanud oma inimlike omaduste ja võimetega tähtsaim kasvatusvahend. Seega on pedagoogilised nõuded suunatud eelkõige õpetajale.

Ainult täiskasvanult õpib laps elu, seepärast teevad õpetajad kõiki eluks vajalikke tegevusi rühmas koos lastega. Nii elavad lapsed läbi maailma seaduspärasusi, kogevad põhjust ja tagajärgi.

Õppe- ja kasvatustegevuse korraldus on lapsekeskne, luuakse lapse vajadusi arvestav keskkond, milles on turvatunnet, hingesoojust ja rõõmsat tegutsemislusti. Lapse vaimse turvalisuse tagab õpetajate-kasvatajate emotsionaalne soojus ja positiivsus.

- ☉ Laste hinge arendamisel peame oluliseks **laste ümbritsemist positiivsete hingeliste omadustega**, nagu aupaklikkus, imestus ja tänulikkus. Selleks loob lasteaiadõpetaja õppe- ja kasvatustegevuses situatsioone, mis juhivad lapse positiivsete, intensiivsete elamuste ja vaimustatud tegevuseni nii üksi kui ka koos teistega; situatsioone, mis toidavad nii lapse füüsilist kui ka psüühilist arengut ja elurõõmu.
- ☉ Õppe-kasvatustegevuses kasutame **aasta-, kuu-, nädala- ja päevarütmi kui kandvat pedagoogilist printsiipi**, mis aitab luua lapses turvatunnet ning mõista aja kulgu. Igal päeval, nädalal ja aastal on siin oma kindel rütm. Korduvad tegevused annavad lapsele võimaluse kogeda äratundmisrõõmu, kindlust ja rahu, mis on esmane tingimus lapse normaalseks arenguks ja ümbritseva maailma tundmaõppimiseks. Tegevuste kordamine kujundab ka tahet. Kindlustunne ja usaldus tekivad kindla päevarütmi ja järjekindla käitumise kaudu. Igas päevas vaheldub laste vaba mäng ühiste suunatud tegevustega. Seda võib võrrelda hingelise sisse- ja väljahingamisega. Kindel põhitegevus igal päeval annab nädalarütmi. Aastapäevad, mis järgivad looduse ringkäiku ja millest lapsed pidude läbi osa saavad, annavad aastarütmi.

Ümbritseme lapsed looduslike materjalidega, sest kokkupuude ehtsa ja puhtaga äratub lapses loovuse. Nii ruumide sisustamiseks kui mänguvahenditena kasutame palju naturaalseid materjale nagu puit, vill, puuvill jne. Mänguasjad on

väga väheste detailidega, et anda võimalust lapse fantaasiale ning loovusele ja võimaldada maailma tundma õppida.

- ☉ **Väga oluliseks peame laste vaba mängu**, kus laps kasutab kõike, mida ta oskab ja teab, ent kus tekib ka vajadus uute teadmiste järele, kujuneb välja keskendumisvõime, omaalgatus ja tegutsemisjulgus.

- ☉ **Kanname hoolt laste tervise eest**, jälgides, et lasteaia päevakava oleks rütmiline ning toit tervislik ja võimalikult puhas säilitusainetest. Õues käime iga ilmaga ja õuesoleku aeg on võimalikult pikk. Õuemänguvahendid on füüsilist arengut ergutavad, võimaldades laste liikumisvajaduse mitmekülgselt rahuldamist.

- ☉ Õppe- ja kasvatustegevustes **arvestame laste vanuselisi ja individuaalseid iseärasusi**. Peame oluliseks, et rühmas oleksid koos erivanuselised lapsed. Nii saavad väiksemad õppida suurematelt, suuremad aga võivad kogeda tunnet, mida tähendab olla vanem ja targem.

- ☉ **Väärtustame Eesti kultuuritraditsioone**, järgides eesti rahvakalendri tähtpäevi ja vanu kombeid **ning arvestame ka teiste kultuuride eripäraga**.

- ☉ **Meie lasteaia tegevus on lapse perekonnale avatud**. Lapse igakülgsel arengu toetamiseks **teeme lapse vanematega koostööd**, mis lähtub konkreetsest lapsest. Nõustame vajadusel vanemaid lapse arengusse puutuvates küsimustes ja oleme oma tegevustega perekonnale avatud.

Lasteaia igapäevase töö heaks toimimiseks teevad õpetajad koostööd. Kord nädalas või vähemalt kaks korda kuus toimuvad kolleegiumi koosolekud, kus arutatakse igapäevaküsimusi, jälgitakse laste arengut, võetakse ühiselt vastu otsuseid ja tegeletakse pedagoogilise enesetäiendamisega.

- ☉ Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas esitatud **7 õppevaldkonda** (mina ja keskkond, keel ja kõne, eesti keel kui teine keel, matemaatika, kunst, muusika, liikumine) **käsitleme lasteaia igapäevategevustes põimituna**. Lapse viimasel lasteaia-aastal pöörame peamist tähelepanu lapse kooliküpsusele ja teeme selles osas koostööd lapsevanemate ja oma töös R. Steineri välja arendatud inimeseõpetusest ehk antroposoofiast lähtuva arstiga.

- ☉ Kogu lasteaia tervikliku õppe- ja kasvatustegevusega **toetame lapse individuaalsuse arengut tema harmooniliselt kujunevas kehas, eesmärgiga saavutada lapse lasteaia lõpetamisel kooliküpsus**.

3. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE KORRALDUS

Õppeaasta on periood ajavahemikus 01. septembrist kuni 31. augustini, mille vältel toimub õppe- ja kasvatustegevus meie lasteaias. Sügisel, talvel ja kevadel viime õppe- kasvatustegevusi läbi nii sise- kui ka välistingimustes. Suveperioodil viibime ja tegutseme aga koos lastega võimalikult palju vabas looduses. Õppeaasta jooksul on kaks vaheaega – jõuluvaheaeg ja suvevaheaeg. Õppe- ja kasvatustegevus toimub meie lasteaias käesoleva õppekava alusel eesti keeles.

Lasteaia õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimist kajastavaks dokumendiks on õppe- ja kasvatustegevuse päevik 3–7-aastaste laste rühmale. Nummerdatud lehekülgedega päeviku kinnitab lasteaia kolleegiumi juhataja oma allkirjaga päeviku viimasel leheküljel õppeaasta algul. Päevik on igale rühmale üheks õppeaastaks ja seda täidetakse kogu õppeaasta vältel.

Lapse vastuvõtmine lasteaeda "Pauliine" toimub lapsevanema kirjaliku avalduse alusel vaba lasteaia kohta olemasolul vastavalt meie lasteaia „Laste lasteaeda vastuvõtmise korrale”. Lasteaia ja lapsevanema õigused, kohustused ja vastutuse lapsevanema lapsele Eesti Vabariigis kehtivatele nõudmistele vastava hoiu ja alushariduse omandamise kohta sätestame lasteaia ja lapsevanema vahelises kirjalikus lepingus, millise sõlmime iga uue õppeaasta eel.

Lasteaia lõpetamise aluseks on jooksval aastal koolimineva lapse arengu vastavus käesoleva õppekava punktides 4, 5 ja 6.1. sätestatud kooliküpsuse kriteeriumidele sama aasta kevadel. Lapse arenguseärasuste või tervisliku seisundi tõttu taotleme põhjendatud vajadusel konkreetsele lapsele koostöös tema vanematega koolimineku pikendust.

3.1. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE KAVANDAMINE

Elu põhineb erinevatel rütmidel ja nii ka töökorraldus meie lasteaias. Väikesel lapsel puudub veel arusaamine ajast – tema maailm hakkab liigenduma rütmi kaudu. Tegevuste kindel korrapärane järgnevus annab ajale mõõdu, tekitab mäletamise ja ootuse. Seetõttu juhindume lasteaias õppe- ja kasvatustegevuse korraldamisel aastaegade vaheldumise rütmist, rahvakalendri tähtpäevadest ja kristlikest pühadest.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel peame silmas aasta-, kuu-, nädala- ja päevarütmi. Aastaegade vaheldumise, erinevate tähtpäevade ning pühadega haakuvad kalendrikuude peateemad ja jaotuvad nädalateemad,

millest sõltuvalt valime muinasjutud, liisu- ja rütmisalmid, sõrmemängud, laulud, tantsud, luuletused, ringmängud, töötegevused jne

3. 1. 1. AASTARÜTM

Aastarütm annab lapsele kogemuse aastaegade vaheldumisest looduses ning inimeste tegevustest erinevatel aastaegadel. Ühed ja samad teemad korduvad aastast aastasse, laps aga võtab nende sisu igal vanuseastmel vastu erinevalt. Mitmeid aastaid samas rühmas käinud laps tunneb aastaegade seonduvad tegevused tuttavatena ära, rõõmustab mäletamise üle ja märkab, et ta muutub tegutsemisel iga aastaga osavamaks. Samuti aitab kindla aastarütmi järgimine kujundada lapsel ajas orienteerumist. Näiteks laternate meisterdamine lasteaia meenutab lapsele Laternapidu novembris ja et sellele järgnevad varsti Jõulud. Laps mäletab ja oskab laternat juba ise teha ning saab väiksematele lastele seejuures abiks olla. Kordused loovad ka olukorra, kus laps ei pea midagi ära õppima üks kord ja alatiseks, vaid igal aastal pisut.

Aasta kõrgpunktideks on pühad, pühadeks valmistumine ja nende tähistamine ühise peoga. Peod annavad lapsele erilise teadlikkuse elust, kus kordub minevik, aga alati luuakse ka midagi uut. Kogedes pühade ootust, ilu ja austustunnet, kasvatab see lapses võimet tunda neid tundeid ka täiskasvanuna.

Igal peol on kolm faasi: **ettevalmistus, pühitsemine ja järelkaja**. Ettevalmistustes ja peo läbiviimisel juhivad täiskasvanud koostööd lastega. Järelkaja eest hoolitsevad lapsed tavaliselt ise. Kõik, mis ühe peoga seoses on toimunud, on järgmistel päevadel mõjuvaks inspiratsiooniallikaks laste tegevusele ja mängudele.

Aasta rütmiga on seotud ka **aastaegade laud**, mis markeerib ja toob esile erinevate aastaegade kvaliteedi. Selleks võib olla aknalaud, kirstukaas, kummut või mõni muu hästi nähtav koht ruumis. Aastaegade lauale kujundame väikese maastiku sellest, mida loodus meile erinevatel aegadel pakub. Selleks võib olla huvitav puuoks, ajatatud kevadlill, kalliskivi vms, mis äratav lastes imestust, imeltust ja aukartust looduse väikeste imede ees. Lapsed võivad ka ise oma aardeid sinna panna. Selline väike aastaegade laud on ruumis üheks rahulikuks paigaks, mis kutsub enda juures peatuma.

Aastapühad ehk looduse pühad koos nendeks ettevalmistumise, nende tähistamise ja järelkajaga ongi meie lasteaia õppe- ja kasvatustegevuse aastaplaani aluseks. Aastapühad ja -peod, millega me läbime aastaringi, tugevdavad lapse elamusi, arusaamist aastarütmist ja looduses toimuvatest muutustest.

Waldorflasteaia **aastaplaan** koosneb järgmiste pühade tähistamisest:

- Mihklipäev ja Miikaelipidu
- Lõikuspüha
- Laternapidu ja isadepäev
- Esimene advent ja advendispiraal
- Jõulupidu
- Kolmekuningapäev
- Vastlapäev
- Kevadpüha
- Emadepäev
- Suvepiknik ja kooliminejate pidu

Lasteaia aastapidudega saavad lapsed läbi elada kohalikke eesti rahvatraditsioone ja ka Euroopa kultuuritraditsioone, mis loob lastele samuti aluse enda tundmiseks maailma kuuluvana. Peod ja nende ettevalmistamine annavad ka palju sotsiaalseid kogemusi.

Mihklipäev ja Miikaelipidu

Miikaeli püha on uue ajastu püha – julguse ja tahte kasvatamise püha. Miikael on valguse ingel. Selle püha teemaks on võitlus hea ja kurja, valguse ja pimeduse vahel, mida vahendame legendiga, kus vapper rüütel võitleb kurja lohega ja päästab ilusa ja hea printsessi. Miikaelipühale iseloomulikeks omadusteks on julgus, rüütellikkus ja tahtejõud, millest kantud jõulise karakteriga salme ja laule loeme-laulame peoks ettevalmistumise ajal. Lapsed saavad osa väikestest dramatiseeringutest, kus nad osalevad rüütli ja printsessi rollides. Suuremate lastega saab meisterdada ka puust mõõkasid ning võimaluse korral rauda se pistada. Miikaeli püha võiks olla alati pisut erinev, nõudes julgust lisada selle tähistamise igal aastal midagi uut. On oluline, et lapsed saaksid kogeda täiskasvanutes julgust ja jõudu, ning seda muu hulgas ka hääles.

Lõikuspüha

Sel sügisesel päeval oleme tänulikud valminud viljade eest. Iga laps saab lasteaeda kaasa tuua loodusande – ploome, õunu, porgandeid jmt, mis pannakse ühiselt lauale. Eelnevalt kogutud viljapeadest väljatoksitud terad jahvatatakse peeneks, pannakse leivataignasse ning küpsetatakse leiba. On oluline, et lapsed kogeksid end protsessis osalistena. Vajalik on ettekujutus sellest, kuidas midagi saadakse ja kui palju tööd selleks teha tuleb. Lõikuspüha meeleoluks on rõõm aia- ja põllutööst, mis meile hea saagi kindlustas, ja tänutunne toidu eest. Ka lõikuspüha-aja lood ja laulud on vastavateemalised.

Mardipäev, Laternapidu ja isadepäev

Mardipäev on ühendatud Eesti rahvatraditsioonid ning Euroopa kultuuripärand. Õpitakse mardilaule, kostümeeritakse end vastavlt ning "joostakse marti". Laternapeoga tähistatakse Püha Martini päeva, mille aluseks on legend Pühast Martinist, kes pimedal ja külmal sügisõhtul andis poole oma mantlist kerjusele. Iseloomuomadusteks, mida sel ajal rõhutatakse, on heasüdamlikkus, halastus ja abivalmidus. Laternapidu on pidu ka lapsevanemaile. Ühiselt lauldakse, jagatakse küpsetisi ning tehakse jalutuskäik laste valmistatud laternate valgusel pimedas sügisõhtus.

Esimene advent ja adventispiraal

Jõuluaja algust tähistatakse adventispiraaliga. See on rituaal, millega soovime äratada nii laste, vanemate kui ka õpetajate hinges hardust ning tekitada jõuluootust. Peo ettevalmistusena on suure ruumi põrandale laotud kuuseokstest spiraalvorm. Lapsed tulevad koos vanematega hämarasse ruumi, kus spiraali keskel põleb üks küünal. On väga vaikne. Õpetaja jutustab küünlavalgel adventijutu, seejärel kõlab vaikne muusika. Lapsed saavad punase õuna, milles on veel süütamata küünal, kõnnivad ükshaaval vaikselt spiraali sisse, kus süütavad oma küünla, saades sel moel oma esimese jõuluvalguse, mille nad spiraalist välja kõndides endaga kaasa kannavad. Kui kõik on oma küünlad süüdanud, särab ruum valgusest, lauldakse viimane laul ning kõik lahkuvad peolt muusika saatel, saades maiustuseks kaasa eeloleva jõuluaja esimese piparkoogi. Sellest peost jääb osasaanute südameisse soe mälestus vaikusest, valgusest ja kaunist muusikast.

Jõulupidu

Peale adventispiraali jätkuvad jõuluettevalmistused. Jõulurõõmu ja -ootuse äratatakse läbi Maria-lugude; mängitakse jõulumänge, lauldakse jõululaule, valmistatakse kingitusi ja mesilasvahast küünlaid, meisterdame kaarte ja kuusekaunistusi, küpsetatakse piparkooke ning tuuakse tuppa jõulukuusk. Aastaaegade lauale seatakse tall, sõim koos Maria, Joosepi, karjuste ja lammastega ning talli kohale jõuluingli.

Jõulupeo eesmärgiks meie lasteaias on oluline jagada hingesoojust, armastust ja rõõmu koosolemisest. Peo eelsed traditsioonid on alles välja kujunemas, kuid kindlasti kaunistatakse kuusk omavalmistatud ehetega, kaetakse ühine pidulaud ning lauldakse ja tantsitakse koos vanematega, kuulatakse jõulujuttu ja elatakse kaasa jõluetendusele. Nii saavad lapsed koos oma pere ja lasteaiasõpradega rõõmustada saabuvate jõulupühade üle.

Kolmekuningapäev

Kui lapsed uuel aastal taas lasteaeda tulevad, on aastaaegade laual sõimes

jõululapsuke ning sõime juures kolm Hommikumaa kuningat. Kolmekuningapäeval, millega lõpeb jõuluaeg, saavad lapsed lasteaias osa kolmekuningamängust. Soojus ja armastus, mis jõuluajal hinges sündis, täidab päevi alanud uuel aastal.

Vastlapäev

Selgi tähtpäeval saavad kokku Eesti tavad ning Euroopa karnevalitraditsioon. Vurrimeisterdamine, liulaskmine ning oasupi ja omavalmistatud vastlakuklite söömine kuuluvad selle päeva tegemiste ritta. Talve selgroog on murtud ning kevadeootus lisab tegutsemislusti.

Kevadpühad

Kevadine looduse ärkamine, muutumine, uue elu tärkamine ja kasvamine on meeleolud, mida me koos lastega seemneid külvates ja taimi istutades läbi elatakse. Suurpuhastus annab lasteaiale värskust, esimesed kevadlilled rõõmustavad südant, mulda külvatud seemnest kasvab taim – kas pole see ime! Tähelepanu keskmes on avastamisrõõm. Ette valmistatakse pidu, kus otsitakse loodusest pühadeüllatust, kaunistatakse tube, valmistatakse pidusöök ning värvitakse mune. Laulud, lood ja tantsud on kõik kevademeeleolust.

Emadepäev

Armsal ja südamlikul emadepäevapeol austatakse koos peredega ühiselt lauldes ja tantsides oma lasteaias laste kalleid emasid. Laste poolt hoolega valmistatud kingitused ja pidusöök rõõmustavad emade südameid.

Suvepiknik ja kooliminejate pidu

Enne suvepuhkusele minekut on tore koos peredega sõita loodusesse piknikule, olla koos kõigi sõpradega suvises päikesevalguses, lillilõhnas ja linnulaulus, süüa, laulda, mängida ja aaret otsida. Sellel peol on peatähelepanu pööratud kooliminevatele lastele, kes saavad siin oma julgust ja oskusi tõeliselt proovile panna.

Aastaaegadega on seotud ka lasteaias igapäevatoimetused, mis on aluseks ka laulude-lugude teemavalikul. Mõnuses õhkkonnas ühiselt töötades ja mängides õpivad lapsed ja täiskasvanud tundma üksteise erinevaid külgi. Nii suureneb laste usaldus, laienedes pereringist väljapoole, ning nad saavad tunda end tähtsa osana selles suures maailmas, kus me elame.

Võimalikud tegevused sügisel:

- aiatööd, saagi koristamine, hoidiste valmistamine;
- metsa-andide kogumine;
- viljapeksmine, jahu jahvatamine;
- loodusest mänguks kastanite, tammetõrude jmt korjamine;
- sügisesed tööd aias: kaevamine, riisumine;
- lillesibulate mahapanemine;
- laternapeoks valmistamine: laternate meistrdamine;

talvel:

- mänguasjade valmistamine;
- villatööd, õmblemine;
- loomade ja lindude toitmine talvel;
- suurpuhastus;
- ettevalmistused jõulupeoks: küünalde, piparkookide, kaartide jmt valmistamine;
- puutöö;
- kelgutamine;

kevadel:

- suurpuhastus;
- kevadpühadeks valmistamine: muru külvamine, ruumide kaunistamine;
- seemnete külvamine ja taimede kasvatamine;
- aiatööd, riisumine;

suvel:

- aiatööd, taimede istutamine, lillepeenarde hooldamine,
- pesupesemine;
- mänguasjade kokkupakkimine,
- ettevalmistused kooliminejate peoks.

3.1.2. NÄDALARÜTM

Meie lasteaias on plaanitud igaks nädalapäevaks kindel tegevus, millest kujuneb nädalarütm. Ajaarvamine päevade kaupa saab võimalikuks, kui konkreetseid tegevusi korratakse aasta vältel samadel päevadel. Hea on koostada ka toidumenüü nii, et igal nädalapäeval on kindel toit. Siis õpivad lapsed ka „kõhuga“ nädalapäevi tundma.

Samuti toimib nädalarütm igapäevases muinasjuttude jutustamises. Vähemalt ühe nädala jooksul sõna-sõnalt jutustatud jutt annab lapsele võimaluse põhjalikult sellesse süveneda ja kaasa elada ning arendab keelt ja kõnet, empaatiavõimet jm. Lisaks tajuvad väikesed lapsed kordustes turvatunnet, mitte igavust.

Tegevused nädalapäevadel:

esmaspäev	- maalimine
teisipäev	- matk
kolmapäev	- küpsetamine
neljapäev	- meisterdamine
reede	- lavastus, sünnipäev

Lavastus on väike nukuteater lauanukkudega muinasjutu põhjal, mida lapsed nädala või paari vältel on kuulanud. Tavapäraselt esitavad etenduse lastele õpetajad, kuid aeg-ajalt saavad neis osaleda ka suuremad lapsed. Lavastusepäev on alati oodatud ja annab lastele mängudeks inspiratsiooni.

Jalutuskäigud loodusesse, lasteaiast kaugemale avardavad laste silmaringi, võimaldavad jälgida looduses toimuvaid muutusi, arendavad orienteerumisoskust, võimet sihipäraselt liikuda, püsivust, vastupidavust ja teistega arvestamist. Kokkuvõttes on üks matk koolieelikule üpris pingutav ülesanne. Eriti armastatud on ühised joogi- ja söögipausid looduses. Tore on ka vahel koos vanematega matkata ja teha ühiseid väljasõite.

Meisterdamine ja voolimine on lisaks loovuse ja tegutsemislusti ergutajatena ka väga head peenmotoorika arendajad. Samuti toidavad need tegevused laste fantaasiat ja annavad loomisrõõmu.

Meisterdatakse looduslikust materjalist vastavalt aastaegadele. Pidude ettevalmistamisel tehakse vastavalt vajadusele erinevaid papi- ja paberitöid. Meisterdada saab ka lõngast, tekstiilist, villast. Tulemuseks peaks olema ilus ja

kasutamiskõlblik asi.

Voolitakse värvilisest mesilasvahast, mis on soe ja annab väikestele lastele ka soojust. Voolimise puhul ei peeta lasteaia oluliseks töö tulemust, vaid protsessi.

Maalimine puudutab laste hingekeeli ja tasakaalustab emotsioone. Lapsed maalivad niiskele paberile vesivärvilahustega, kasutades kolme põhivärvi – kollast, punast ja sinist. Väikesel lapsel lastakse maalida vabalt, nagu ta soovib, ilma etteantud teemata, võimaldades tal tunda rõõmu värvide liikumisest ja kokkusulamisest ning avastada uusi värvitoone. Õpetaja ise maalib aga lapse kõrval, olles talle eeskujuks. 6aastased lapsed võivad maalimisel saada juba kindlaid ülesandeid, näiteks maalida pilt muinasjutust. Kuna ka maalimise puhul on oluline protsess, mitte tulemus, siis laste maale hiljem teistele vaatamiseks näitusele ei panda. Küll aga dateeritakse maalid, kogutakse kokku ja kasutatakse lapse arengu hindamisel.

Toiduvalmistamise päeval saavad lapsed aedvilja tükeldada ja riivida ning salatit segada. **Küpsetamine** algab ühiselt taina valmistamisega. Kerkinud tainast pätsitakse ja küpsetatakse koos lastega kakukesed, millised peale suppi magustoiduks ära süüakse.

3.1.3. PÄEVARÜTM

Lasteaia päevarütm järgib lapse kogu olemuse avardumise ja kokkutõmbumise rütmilisust, mis on võrreldav inimese sisse- ja väljahingamisega. Selles rütmis imiteerivad lapsed vabalt oma õpetajat: laste sisemisest aktiivsusest tekkinud vaba mäng vaheldub õpetaja poolt algatatud ühistegevustega, nagu hommikuring, laulumängud, muinasjutu jutustamine, maalimine jne. Ühistegevusi võib võrdsustada sissehingamisega ning vaba mängu väljahingamisega, kusjuures ühistegevused on sisutihedad, kuid mitte pikaajalised. Et kujuneks välja kindel päevarütm, kordame samu päevategevusi iga päev samas järjestuses. Nii kogeb laps äratundmisrõõmu ja rahu, mis on esimesteks tingimusteks tema normaalsel arenemisel.

Hommikul valmistavad õpetajad lasteaia ruumi laste saabumisajaks ette, nii et seal jätkuks igale lapsele tegevust ja hingesoojust. Õpetaja võib tervitada lapsi kättpidi, aga piisab ka silmavaatamisest, et laps tajuks õpetaja isiksust. Lapsed tulevad lasteaeda erinevalt ja ka kohanevad erinevalt. Hea võimaluse selleks loob päeva algus **vaba mänguga**, mis annab võimaluse sujuvaks kohanemiseks ka lastele, kes soovivad märkamatult rühma sulanduda. Mõnikord on õpetajal hea mängutoas istudes teha mõnda rahulikku kodust näputööd. Lapsed, kes vajavad enam rahu ja turvalisust, saavad siis tulla natukeseks õpetaja kõrvale või sülele istuma.

Vaba mängu ajal lasteaias teeb õpetaja nagu emagi koduseid toimetusi: peseb, triigib, õmbleb, teeb süüa, koristab enda järelt jmt. Lapsed, kes soovivad, tegutsevad siis koos õpetajaga. 6aastastele lastele võib anda ka ülesandeid, mis on neile ühtlasi aukohustusteks – nemad on ju rühmas kõige vanemad.

Lapse vaba mäng väljendab tema elujõude ja temperamenti, täidab täisväärtuslikult tema lapsepõlve ning on aluseks tema loovusele ja kontsentratsioonivõimele ka täiskasvanueas. Eelkõige sünnivad lapse vabade mängude elust enesest. Lapse juuresolekul tehtud täiskasvanute tööd ja toimetused on lapse elujõududele esmaseks toiduks ning tema vaba mängu peamiseks ajendajaks. Alles teisena loovad lapsed mängu muinasjuttudest ja näidenditest.

Kui rühmas on südamlilik õhkkond, ei ole õpetajal vaja laste vaba mängu ajal korda pidada ega otseselt laste mängu sekkuda, sest mäng toimib iseenesest. Laste fantaasiast ja aktiivsest tegutsemisest kerkivad mängutoas laevad, kangastest majad, toolidest saavad kord mängulava nukkudele, kord hobused või onnid. Lapsed saavad sellest rõõmsa kogemuse: kõigest saab kõike!

Mänguaja lõppedes **koristatakse mängutuba ühiselt**. Lastele saab seeläbi selgeks, et igal tegemisel on oma aeg ja igal asjal on oma koht. Õpetaja on siis taas see, keda jäljendades ja kelle teotahte toetudes lapsedki asju kokku kraamivad. Väike lauluke toetab siin ühelt tegevuselt teisele üleminekut.

Kui mängutuba on korda seatud, kogunevad lapsed koos õpetajatega ringi – algab **hommikuring**, milles laulud, salmid, liikumis- ja ringmängud järgivad aastarütmi. Kõige tähtsamad on siin ringmängud inimese tegevustest – lapsed saavad teha põllumehe tööliigutusi (külvata ja lõigata vilja), pagaritööd jmt. Kõige väiksematele lastele sobivad ringmängud, mis on seotud nende füüsilise keha tundmaõppimise ja selle eest hoolitsemisega (näiteks: nii me peseme hambaid, kammime juukseid), 4aastastele on eakohased ringmängud lihtsamatest töödest (näiteks nõudepesemisest), 6aastastele aga sepast, pagarist jt. Õpetajad koostavad hommikuringi kava rütmiliselt, nii et selles vahelduvad kuulamine ja kõnelemine, laul ja kõne, proosa ja luule, maas istumine, seismine ja liikumine ning liigutused ilma sõnadeta.

Kindel koht päevakavas on **kunstilistel tegevustel**, nagu maalimine, voolimine, meisterdamine jmt, millised kuuluvad ka nädalarütmi. Iga päeva lahutamatuks osaks on ka **vaba mäng õues**, mida võimaldame lastele iga ilmaga. Enne päevast puhkeaega jutustatakse lastele paari nädala vältel iga päev üht ja sama **muinasjuttu**.

Lasteaed on avatud esmaspäevast neljapäevani kell 8.00 kuni 17.30 ning reedeti 8.00 kuni 14.00.

Päevakava

- 8.00 lasteaed avatakse, kogunemine, vaba mäng
- 8.30 hommikusöök
- 8.45 hommikuring (laulud, salmid, ringmängud)
- 9.00 päevategevus, vaba mäng
- 10.30 vaba mäng õues
- 12.30 lõunasöök
- 13.00 muinasjutt
- 13.30 puhkamisaeg
- 15.00 vaba mäng, käeline tegevus
- 15.45 õhtuode
- 16.15 vaba mäng toas või õues
- 17.30 lasteaed suletakse

Sujuval üleminekul ühelt tegevuselt teisele kasutame laste tähelepanu koondamiseks lihtsaid laulukesi, liisusalme, sõrme- või ringmänge, et üheskoos uut tegevust alustada.

4. 6-7AASTASE LAPSE EELDATAVAD ÜLDOSKUSED ÕPPEKAVA LÄBIMISEL

4.1. MÄNGUOSKUSED

Lasteaias lähtutakse põhimõttest: mida rohkem on lapsel eelkoolieas võimalus areneda vabas fantaasiarikas mängus, seda toetavas päeva-, nädala- ja aastarütmis ning kogeda mõtestatud tegevusi, seda tublim ja võimekam on ta edaspidi koolis teadmiste ja oskuste omandamisel. Seetõttu ongi põhitähelepanu suunatud lapse mänguoskuste arengule, ja seda eriti lapse vabas mängus. Võimaldame lastele vabaks mänguks palju aega, kuna just vabas mängus õpib laps oma ümbruse kogemise kaudu tundma maailma ja ka iseennast.

On väga tähtis, et last ümbritsev keskkond, mänguasjad ja täiskasvanute tegevus innustaksid last vabas mängus tegutsema ja tegelikkust jäljendama talle sobival moel. Nii saavad lapses kujuneda huvi ümbruse vastu (laps kogeb ja muudab seda, proovib läbi erinevaid esemeid ja materjale, tegevusi ja käitumisi), kujutlusvõime, loovus, mõtlemine, tahe, süvenemisoskus, enesekindlus, julge tegutsemine ja sotsiaalsed oskused, millised on aluseks lapse edukale toimetulekule koolis ja edasises elus.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6-7aastane laps:

- 1) tunneb mängust rõõmu ja on suuteline mängule keskenduma;
- 2) rakendab mängudes loovalt oma kogemusi, teadmisi ja muljeid ümbritsevast maailmast;
- 3) algatab erinevaid mängu ja arendab mängude sisu;
- 4) täidab mängus erinevaid rolle;
- 5) järgib mängureegleid ja suudab tuttavate mängude reegleid teistele selgitada;
- 6) suudab mängu käigus probleeme lahendada ja jõuda mängukaaslastega kokkuleppele;
- 7) kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid.

4.2. TUNNETUS- JA ÕPIOSKUSED

Tunnetusoskused on oskused tahtlikult juhtida oma tunnetusprotsesse – taju, tähelepanu, mälu, mõtlemist, emotsioone ja motivatsiooni.

Selleks, et lapse loov mõtlemine saaks vabalt välja areneda, võimaldatakse lastele lasteaias lisaks vabale mängule palju aega ka vabaks kujutatavaks tegevuseks ja käsitööks, muinasjuttude kuulamiseks ning osavõtmiseks praktilistest tegevustest, mis arendavad muu hulgas ka loogilist mõtlemist.

Õpioskuste all mõistame lapse huvi õppimise vastu, soovi omandada uusi teadmisi ja oskusi ning uurida ja katsetada ümbritseva maailma nähtusi.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6-7aastane laps:

- 1) saab aru lihtsamatest seostest (hulk, põhjus, tagajärg);
- 2) saab kuuldust aru ja reageerib sellele vastavalt;
- 3) tegutseb sihipäraselt, on suuteline keskenduma;
- 4) kavandab ja korraldab oma igapäevategevusi ja viib alustatud tegevused üldjuhul lõpuni;
- 5) tegutseb uudes olukorras täiskasvanu juhiste järgi;
- 6) suhtub õppimisse positiivselt – tahab õppida, uurida, esitada küsimusi ja katsetada;
- 7) rühmitab esemeid ja nähtusi erinevate tunnuste alusel;
- 8) kasutab materjali meeldejätmiseks kordamist.

4.3. SOTSIAALSED OSKUSED

Sotsiaalsete oskuste all mõistame lapse oskust suhelda teiste laste ja täiskasvanutega, iseseisvust ja enesega toimetuleku oskusi, lapse kõlbelist ja eetilist arengut.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6-7aastane laps:

- 1) püüab mõista teiste inimeste tundeid ning arvestada neid oma käitumises ja vestluses;

- 2) tahab ja oskab suhelda – tunneb huvi teiste vastu;
- 3) hoolib teistest inimestest, osutab abi ja küsib seda vajadusel ka ise;
- 4) oskab teistega arvestada ja teha koostööd;
- 5) loob sõprussuhteid;
- 6) saab aru oma-võõras-ühine tähendusest;
- 7) teeb vahet hea ja halva käitumise vahel;
- 8) mõistab, et inimesed võivad olla erinevad;
- 9) järgib kokkulepituid reegleid ja üldtunnustatud käitumisnorme;
- 10) selgitab oma seisukohti.

4.4. ENESEKOHASED OSKUSED

Enesekohaste oskuste all mõistame lapse suutlikkust eristada ja teadvustada oma oskusi, võimeid ja emotsioone ning juhtida oma käitumist.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6-7aastane laps:

- 1) suudab oma emotsioone kirjeldada ja neid sobival viisil väljendada;
- 2) kirjeldab enda häid omadusi ja oskusi;
- 3) oskab erinevates olukordades sobivalt käituda ning muudab oma käitumist vastavalt tagasisidele;
- 4) algatab mängu ja tegevusi;
- 5) tegutseb iseseisvalt;
- 6) saab hakkama eneseteenindamisega;
- 7) kasutab erinevaid vahendeid heaperemehelikult ja tegevuse lõppedes koristab enda järelt.

5. VALDKONDADE ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID JA SISU NING LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED

Õppe- ja kasvatustegevuse seob tervikuks lapse elust ja ümbritsevast keskkonnast tulenev temaatika. Valdkondade kaupa esitatud õppesisu ja -tegevuste lõimimisel lähtutakse üldõpetuslikust põhimõttest. Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel lõimitakse järgmisi tegevusi: kuulamine, kõnelemine, vaatlemine, uurimine, loendamine, võrdlemine, arvutamine ning mitmesugused liikumis-, muusika- ja kunstitegevused.

Lasteaed “Pauliine” õppe- ja kasvatustegevuste eesmärgid ja sisu ning laste arengu eeldatavad tulemused lähtuvalt waldorfpedagoogika põhimõtetest on valdkonniti järgmised:

- 1) mina ja keskkond;
- 2) keel ja kõne;
- 4) matemaatika;
- 5) kunst;
- 6) muusika;
- 7) liikumine.

5.1. VALDKOND MINA JA KESKKOND

Õppe- ja kasvatustegevuse üldeesmärgid:

Laps-

- 1) märkab nähtusi ja muutusi looduses ning esitab küsimusi märgatu kohta;
- 2) väärtustab keskkonda hoidvat ja säästvat mõtteviisi;
- 3) omab ettekujutust oma minast ning enda ning teiste rollidest elukeskkonnas;
- 4) väärtustab Eesti rahvakultuurile omaseid traditsioone, teab, et on olemas erinevad kombed ja traditsioonid.

Valdkonna *Mina ja keskkond* sisu:

- 1) Looduskeskkond: taime- ja loomariik, muutumised looduses, elukeskkond, inimese mõju loodusele.
- 2) Tehiskeskkond: ehitised, kodutehnika, transport, jäätmed.
- 3) Sotsiaalne keskkond: mina, perekond ja sugulased, kodu, lasteaed, kool, ametid, elukutsed, töö, kodumaa, teised maad ja rahvad, tähtpäevad, pühad, kombed, üldnimlikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid, suhtumine erinevustesse.
- 4) Tervis ja ohutus: tervise väärtustamine, hügieen, hammaste tervis, tervislik toitumine, inimkeha, ohutus ja turvalisus.
- 5) Liiklus ja turvalisus: jalakäija ohutu liiklemine, tänava ületamine, ülekäigukoht, valgusfoor, sõidukid, liiklusemärgid, turvavarustus.

Looduskeskkond

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid:

- Ⓞ äratada huvi ümbritseva maailma vastu;
- Ⓞ tutvustada lapsele tema kodukoha loodust;
- Ⓞ õpetada tajuma elusorganismide ja keskkonna vahelisi suhteid ja seoseid ning tunnetama ennast osana loodusest;
- Ⓞ arendada lastes elu mõistmist, luua loogilisi seoseid ja äratada seeläbi mõtlemist;
- Ⓞ arendada lastes ökoloogilist mõtteviisi, kujundada säästlikku suhtumist loodusesse ning oskust hinnata inimtegevuse mõju ümbritsevale keskkonnale.

Tehiskeskkond

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid:

- Ⓢ tutvustada lastele ümbritsevat tehiskeskkonda (ehitisi, kodutehnikat, transpordivahendeid);
- Ⓢ tutvustada lastele jäätmekäitlust.

Sotsiaalne keskkond

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid:

- Ⓢ aidata lastel orienteeruda endas ja enda ümber;
- Ⓢ väärtustada rahvakalendri tähtpäevi nende tähistamise läbi;
- Ⓢ tutvustada lastele võimalikult palju töötegevusi, tehes neid rühmas koos lastega;
- Ⓢ tutvustada lastele erinevaid elukutseid;
- Ⓢ õpetada lapsi tundma oma õigusi ja kohustusi, et nad võiksid end tunda täisväärtuslike ühiskonnaliikmetena.

Tervis ja ohutus

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid:

- Ⓢ arendada positiivset suhtumist oma tervisesse;
- Ⓢ anda lastele teadmisi tervisest ja õigest tervisekäitumisest;
- Ⓢ propageerida tervislikke eluviise.

Liiklus ja turvalisus

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid:

- Ⓢ õpetada lapsi orienteeruma liikluses;
- Ⓢ õpetada lapsi pöörama tähelepanu liikluses varitsevatele ohtudele.

Õpetaja ja laste ühistegevused:

- Ⓢ Toiduvalmistamine: aed- ja puuvilja puhastamine, tükeldamine, riivimine, salatite segamine ja jaotamine; taigna valmistamine, saiakeste

küpsetamine.

- Ⓢ Viljatööd: viljapeks, erinevate teraviljade terade puhastamine ja jahvatamine, leiva küpsetamine.
- Ⓢ Koristamine: pühkimine, pesemine, tolmuvõtmine, akende pesu, suurpuhastus.
- Ⓢ Villatööd: villa kraasimine, värvilisest villast mänguasjade ja piltide viltimine.
- Ⓢ Lõngatööd: lõnga pesemine, värvimine, korrutamine, lõngast mänguasjade ja nukuriiete kudumine ja heegeldamine.
- Ⓢ Tekstiilitööd: mänguasjade ja nukuriiete õmblemine ja parandamine, kaltsuvaipade põimimine.
- Ⓢ Puutöö: okste saagimine, koorimine, puuklotside lihvimine, lihtsate mänguasjade valmistamine.
- Ⓢ Mänguasjade parandamine.
- Ⓢ Kevadised aiatööd: riisumine, kaevamine, seemnete külvamine, taimede ettekasvatamine ja istutamine, kastmine jne.
- Ⓢ Sügiseseid aiatööd: lehtede riisumine, saagikoristus, seemnete korjamine, kaevamine.
- Ⓢ Toalillede eest hoolitsemine.
- Ⓢ Loomade eest hoolitsemine: talvel lindude söögimaja korrashoidmine, metsloomadele toidu viimine metsa või parki.
- Ⓢ Õpetaja ja laste omavaheline suhtlemine.
- Ⓢ Eneseteenindamine.
- Ⓢ Õppekäigud lasteaiast välja koos liiklemisega tänaval.

Nõuded õpetajale:

- Ⓢ huvituda lasteaias võimalikult paljude protsessilaadsete tegevuste läbiviimisest koos lastega;
- Ⓢ oma huviga innustada lapsi koos täiskasvanutega kaasa tegutsema;
- Ⓢ olla oma tegutsemise ja käitumisega lapsele matkimisväärseks eeskujuks.

Suhtumine inimestesse, julgus suhelda ja suhtlemisoskus kujunevad lapses täiskasvanu eeskuju toel. Eelarvamustevaba, avatud, lootusrikas ja tähelepanelik pedagoogi suhtumine igasse lapsesse ja vanemasse loob rühmas sõbraliku ja eeskuju andva õhkkonna.

Elukeskkonda meie ümber saab vahendada ainult praktiliselt. Seepärast viib õpetaja rühmas võimalikult palju töötegevusi läbi koos lastega. Kindlasti tuleb abi saamiseks ja koostööks pöörduda ka lapsevanemate poole, korraldada väljasõite jne.

Looduse ringkäigu vaatlemine ja aastaegadele vastavate tööde tegemine õues viib meid loodusele lähemale, õpetab märkama ja hoidma elu meie ümber. Oluline on meeles pidada, et ka lapse suhtumine loodusesse kujuneb teisi inimesi matkides.

Eneseteenindamine – riidessepanek, mänguasjade korrashoidmine, enda järelt koristamine, kätepesu, lauakombed jne kuuluvad lasteaias lapse igapäevaste tegevuste hulka, mis pidevalt harjutades kujunevad headeks harjumusteks kogu eluks. Seejuures on oluline ka abivajajaid märgata ja abistada.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel

Kuni 3 aastane laps:

- 1) oskab osutada oma kehaosadele (pea, käed, jalad jne.)
- 2) oskab pesta käsi ja nägu;
- 3) tahab liikuda, turnida ja igati ennast proovile panna.

3-4 aastane laps:

- 1) oskab nimetada oma kehaosaid;
- 2) tunneb rõõmu liikumisest;
- 3) oskab pidada puhtust (WC kasutamine);
- 4) teab, et enne sööki ja pärast WC kasutamist on vaja pesta käsi;
- 5) suhtub täiskasvanu eeskujul hoidvalt loodusesse;
- 6) viskab oma prügi prügikasti;
- 7) oskab vajadusel rivis käia.

4-5 aastane laps:

- 1) oskab öelda oma nime, vanuse ja soo;
- 2) oskab kirjeldada oma perekonda;
- 3) oskab nimetada oma kehaosi ja miks neid vaja on;
- 4) aitab meelsasti täiskasvanut igapäevatöodes;
- 5) teab, miks on vaja visata prügi prügikasti;
- 6) aitab meelsasti kaasa aiatöödel (lehtede riisumine ja äravedu, prahi korjamine jne.)
- 7) teab, et õnnetuse korral tuleb täiskasvanult abi paluda;
- 8) tahab täiskasvanu eeskujul kanda helkurit ja teab, miks seda vaja on;
- 9) teab, et kõnnitee on jalakäijate jaoks, sõidutee autode jaoks.

5-6 aastane laps:

- 1) oskab öelda oma täisnime, vanuse, vanemate nimed;
- 2) nimetab oma kodu asukoha (linn, tänav);
- 3) teab oma, võõra ja ühise tähendust;
- 4) mõistab mängu- ja töökoha koristamise vajadust;
- 5) teab üldtuntud viisakusreegleid ja täidab neid täiskasvanu eeskujul meelsasti;
- 6) oskab ja julgeb väljendada oma tundeid;
- 7) tuleb iseseisvalt toime eneseteenindamisega;
- 8) oskab hoida puhtust looduses;
- 9) teab, kuidas sõiduteed ületada (ülekäigurajal ja fooriga);
- 10) oskab liigelda lastegrupis täiskasvanu juhendamisel;
- 11) teab helkuri ja kiivri vajalikkust liikluses.

6-7aastane laps:

- 1) tutvustab ja kirjeldab iseennast, enda omadusi, huvisid jms;
- 2) kirjeldab oma kodu, perekonda ja peretraditsioone;
- 3) nimetab ja kirjeldab erinevaid ameteid;
- 4) nimetab Eesti riiklikke sümboleid ja rahvatraditsioone;
- 5) mõistab, et inimesed on erinevad ja neil on erinevad vajadused;
- 6) oskab eristada igapäevaelus tervisele kasulikku ja kahjulikku;
- 7) julgeb keelduda (ühis)tegevusest, kui selles osalemine on teda ennast ja teisi kahjustav või ohtlik;
- 8) kirjeldab, kuidas ümbritsev keskkond ja inimeste käitumine võib mõjutada tervist;
- 9) järgib isikliku hügieeni nõudeid, sealhulgas hammaste hoidmist ja hooldamist;
- 10) suhtub ümbritsevasse keskkonda hoolivalt ning käitub seda säästvalt;
- 11) kirjeldab kodukoha loodust, tuntumaid taimi, seeni ja loomi;
- 12) kirjeldab loodust ja inimeste tegevusi erinevates ajatsüklites: ööpäev, nädal, aastaring;
- 13) selgitab, miks on valgus, temperatuur, vesi, muld ning õhk taimedele, loomadele ja inimestele tähtsad;
- 14) selgitab ilmastikunähtuste sõltuvust aastaegadest, öö ja päeva vaheldumisest;
- 15) mõistab ja märkab enda ja teiste tegevuse mõju ja tagajärgi keskkonnale;
- 16) kirjeldab võimalikke ohte kodus, veekogul, liikluses jm;
- 17) teab, kuidas jalakäijana ohutult liigelda ning jalgrattaga õuealal sõita.

5.2. VALDKOND KEEL JA KÕNE

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- 1) tuleb toime igapäevases suhtlemises;
- 2) omandab grammatiliselt õige ja sõnavararikka eesti keele;
- 3) on võimeline vestlust algatama, julgelt suhtlema ja kuulama.

5.2.2. Valdkonna Keel ja kõne sisu:

- 1) keelekasutus: hääldamine, sõnavara, grammatika;
- 2) suhtlemine, jutustamine, kuulamine;
- 3) ettevalmistus lugemiseks-kirjutamiseks, muinasjutud, lastekirjandus.

Lasteaias arendame laste kõnet lõimituna paljudes tegevustes: vestlustes, jutustamisel, lavastustes, laulmisel, esinemisel, muinasjuttude kuulamisel, maalimisel, voolimisel, matkadel, olmetoimingutes, mängudes jm. Kõigis neis tegevustes arenevad laste keeletunnetus ja keelekasutus, rikastub sõnavara ning lisaks omandavad lapsed ka mitmesuguseid teadmisi ja oskusi.

Lapse keel ja kõne kujunevad ning arenevad ainult täiskasvanud inimeste kõne eeskujul. Seetõttu on keele omandamisel lastele erilise tähtsusega vahetu isiklik kontakt täiskasvanuga. Neid kahte tõsiasja silmas pidades korraldab lasteaiatõpetaja oma tööd lastega.

Nõuded õpetajale:

- Ⓢ olla eesti keele kõnelemisel lapsele eeskujuks veatu häälduse, õigete grammatiliste vormide ja lauseehituse kasutamisel ning sõnavara rikastamisel;
- Ⓢ kõne olgu rahulik ja hästi arusaadav, et lapsed saaksid end sellega siduda;
- Ⓢ lapsega rääkides tuleb temale pühenduda, teda osavõtlikult kuulata ja vastata kenasti lõpetatud lausetega;
- Ⓢ vältida tuleb üle rühma kõlavaid üldisi korraldusi;
- Ⓢ julgustada last väljendama oma tundeid ja mõtteid kõnes;
- Ⓢ kujundada lapses valmidust tulla toime igapäevasuhtluse algatajana, kuulajana, kaasvestlejana;
- Ⓢ muinasjutud, jutud, luuletused, laulud, lavastuste tekstid, liisusalmid jne olgu eakohased, kujutusjõude äratavad ja keeleliselt kõrgel tasemel, vältides keele lihtsustamist;
- Ⓢ oma kõne arendamiseks on õpetajal soovitatav tegeleda kõnekujundusega.

Muinasjuttudel ja juttudel on kindel koht igas päevas. Need ehtsad rahvamuinasjutud, mida me lastele jutustame elavas sõnas, räägivad piltide kaudu muundumisest, äranoõidumisest ja pääsemisest. Neis on kogu inimeseksolemise saladus ja elukäik. Mis on inimlik moraaliõpetus ilma moraali lugemata? See on toit lapse hingele oma sügavas tõepärasuses. Muinasjuttude valikul lähtume laste eest ja aastaajast (näiteks sügisel "Möldri tütar", talvel "Tähetüdruk", "Emand Holle"; kevadel "Lumivalgeke", suvel "Punamütsike"). Me kordame üht muinasjuttu vähemalt ühe kuni kahe nädala vältel, sest mida kauem me üht ja sama muinasjuttu jutustame, seda kauem ja sügavamalt saavad lapsed sellesse sisse elada. Jutustatakse elavalt, rahulikult hääletoonil, ilma dramatiseerimata. Elu kulgeb ja kõik sünnib muinasjutus just nii nagu peab. Sõna-sõnalt samamoodi jutustatud jutt rikastab lapse hingeelu kujutuspiltidega ja annab inspiratsiooni mängudeks; kordused loovad lapses turvatunde, annavad mälule võimaluse ärgata ning õpetavad õigeid keelelisi vorme. Jutte esitatakse lastele peast jutustades, kuna jutustamine mõjub lapse kõnearendusele soodsamalt kui ettelugemine või kuulamine helikandjalt.

Salmid, liisusalmid ja lastelaulud on lasteaias igapäevases kasutuses hommikuringis, laste ühistegevuste alustamisel, mängudes jne, mõjudes samuti kõnet arendavalt – eriti kui lapsed ise need oma mängudesse võtavad, kuna need mõjuvad rütmiliselt ja pakuvad rõõmu. Salmides toimib kõnet arendavalt rütmiline liikumine. Salmide ja laulude kõnetarendav toime saab avalduda mitme nädala vältel igapäevase kordamise tulemusena.

Kuna **kõne on seotud liigutuste ja žestidega**, arendavad kõnet ka kõik liikumis-, tasakaalu- ja osavusharjutused, sõrmemängud, värsside lugemine koos liigutustega ja eriti näitemängud ning nukulavastused. Seejuures on eriti oluline tegeleda laste peenmotoorika arendamisega.

Sõnavara rikastamiseks on vajalik esmajoones rikas igapäevakeel. Hea on esitada kunstiliselt kõrgel tasemel jutte ja värssse, säilitades nende keele algupärase ilu. Teine viis sõnavara laiendamiseks on teha rühmas võimalikult mitmekesiseid tegevusi, näidata esemeid, uurida loodust, erinevaid nähtusi jne. Neid nimetades ja kirjeldades saavad lapsed uusi sõnu juurde.

Hääldamise arengule on head kõik rütmilised salmid, keele-, huule- ja häälikumängud ning hüpitudsalmid. Me ergutame lapsi harjutusi matkima ja neist aktiivselt osa võtma.

Eneseväljendus areneb kõige paremini laste omavahelistes mängudes ja lavastustes. Oluline on, et õpetaja vestleks lastega ka individuaalselt ja ergutaks neid oma juhtumitest rääkima. Õpetaja ülesanne on välja selgitada lapsed, kes vajavad keele ja kõne arendamisel lisatähelepanu ning nendega siis vastavalt vajadusele koos tegutseda. Samuti on hea, kui õpetaja aeg-ajalt kirjeldab oma tegevusi kõnes.

Ettevalmistus lugemiseks ja kirjutamiseks toimub kõikide eelharjutuste abil, milleks on sõna-, hääliku- ja silbitamismängud, lugemine žestidega, näitemängud ja nukulavastused. Joonistamine, maalimine, voolimine, käsitöö jmt arendavad käte ja sõrmede osavust. Kuulamismängud arendavad oskust kuulata ja süveneda.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel

Kuni 3 aastane laps:

- 1) kasutab suheldes mitteverbaalseid vahendeid (osutamist) koos üksikute sõnadega;
- 2) kasutab 1-2 sõnalisi lauseid;
- 3) vaatab koos täiskasvanuga pildiraamatuid, osutab ja nimetab tuttavaid objekte.

3-4 aastane laps:

- 1) näitab ja nimetab objekte;
- 2) kuulab ja saab aru lühikesest jutukesest;
- 3) räägib vähemalt 3-sõnaliste lausetega;
- 4) esitab peast mõningaid luuletusi ja laule.

4-5 aastane laps:

- 1) kirjeldab pildil või mujal nähtut ja nimetab olulisi detaile;

- 2) kasutab õigesti mõningaid viisakusväljendeid;
- 3) kuulab huviga muinasjutte, jutustusi ja lavastusi;
- 4) hääldab õigesti kõiki emakeele häälikuid.

5-6 aastane laps:

- 1) kasutab kõnes õigeid grammatika vorme ja liitlauseid;
- 2) nimetab kuulnud jutust tähtsamad seigad;
- 3) jutustab kogetud sündmustest;
- 4) kasutab ruumi- ja ajamõisteid.

6-7aastane laps:

- 1) tuleb toime suhtlemisel nii eakaaslaste kui ka täiskasvanutega, arvestades kaassuhtleja ja suhtlemispaigaga;
- 2) saab aru kuuldu sisust ja suudab sellele sobivalt reageerida;
- 3) suudab oma mõtteid suulises kõnes edasi anda;
- 4) jutustab pildi, kuulnud teksti või oma kogemuse alusel, annab edasi põhisisu ja olulised detailid, vahendab ka oma tundeid;
- 5) kasutab kõnes aktiivselt liitlauseid;
- 6) kasutab kõnes kõiki käände- ja pöördevorme ainsuses ja mitmuses;
- 7) valdab suhtlemiseks piisavat sõnavara;
- 8) hääldab oma kõnes ja etteöeldud sõnade kordamisel õigesti kõiki emakeele häälikuid;
- 9) teab peast emakeelseid luuletusi ja laule.

5.3. VALDKOND MATEMAATIKA

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- 1) omab kujutlusi arvudest, suurustest, mahtudest, kujunditest;
- 2) tunneb lihtsamaid ajamõisteid ja kirjeldab ning järjestab oma igapäevategevusi;
- 3) orienteerub ruumis;
- 4) mõtestab loendamistegevust ja seoseid arvude reas;
- 5) on võimeline looma sisemisi aktiivseid kujutluspilte;
- 6) rühmitab esemeid ühe-kahe tunnuse alusel ja võrdleb esemete hulki;
- 7) järjestab esemeid suuruse ja asenditunnuste põhjal;
- 8) mõistab mõõtmistegevust;
- 9) eristab geomeetrilisi kujundeid;
- 10) näeb matemaatilisi seoseid igapäevatoimingutes.

Matemaatika aluseks on lapse võime luua elavaid kujutluspilte arvude suurusest, nende suhetest, kujunditest jne ning viia need kujutluspildid omavahel seosesse.

Seega tuleb eelkoolieas hoolitseda loogilise mõtlemise arendamine eest, millele saab koolieas üles ehitada koolimatemaatika.

5.4.2. Valdkonna *Matemaatika* sisu:

- 1) hulgad, loendamine, arvud ja arvutamine;
- 2) suurused ja mõõtmine;
- 3) orienteerumine ajas ja ruumis;
- 4) loogiline mõtlemine ja mõtlemise liikuvus;
- 5) geomeetrilised kujundid.

Nõuded õpetajale:

- Ⓢ sisustada rühma mängutuba mänguasjadega ja viia rühmas läbi tegevusi, mis ergutavad laste kujutlusjõude;
- Ⓢ tegeleda koos lastega praktiliste tegevustega, kus on vaja loendamist, mõõtmist, kaalumist, võrdlemist, järjestamist jne;
- Ⓢ hoolitseda laste mitmekesiste liikumisvõimaluste eest;
- Ⓢ kasutada kõnes ja praktilises elus teadlikult matemaatilisi termineid ja tegevusi, nagu liitmine, lahutamine, kujundite nimetused, võrdlemine, järjestamine jne.

Arvudega 1–12, vajadusel ka suuremate arvudega, tutvuvad lapsed igapäevatoimingutes, mängudes ja lauludes. Nii praktilises elus kui ka mängudes me liidame, lahutame, võrdleme, rühmitame ja järjestame suurusi, toetudes kõiges loendamisele. Näiteks laste loendamisel, lauakatmisel, mänguasjade sorteerimisel, käsitöös, aiatööl jne. Läbi tegevuste tutvuvad lapsed ka mõõtmise ja kaalumise ning erinevate mõõtudega, näiteks toiduvalmistamisel, aiatöös jm.

Orienteerumist ruumis ja ajas (parem, vasak, ees, taga, all, üleval, keskel jne) arendame teadlikult mängude abil, kasutades neid mõisteid igapäevaselt. Erilise tähelepanu all on parema ja vasaku poole õppimine. Ajalise orientatsiooni annavad kindel päeva-, nädala- ja aastarütm. Ajalist järgnevust esineb ka muinasjuttudes, salmides ja laste endi jutustustes oma juhtumistest. Ka rütmilised salmid ja laulud arendavad ajataju.

Sisemiselt aktiivseid kujutluspilte kutsuvad lastes esile juttude kuulamine, koos liigutustega esitatavad laulud ja luuletused, matkivad liikumismängud, lihtsad nukulavastused, lastevaheline vaba mäng, meisterdamine, joonistamine ja voolimine. Kõigi nende tegevuste pidev planeeritud läbiviimine lastega on õpetaja kohustuseks. Looduslikust materjalist lihtsalt kujundatud mänguasjad, mis ei ole detailselt viimistletud, panevad lapse aju tööle, nii et laps kujutab eseme puuduolevad osad enesele ette.

Loogiline mõtlemine areneb, kui lapsed saavad kogeda ja osaleda mõtestatud tegevustes. Nii saavad neile arusaadavaks seosed üksikute tegevuste ja

protsesside vahel, nad tajuvad põhjuseid ja mõistavad tagajärgi. Sellisteks ülevaatlikeks protsessitegevusteks on lasteaias kõik aiatööd külvist kuni saagini, mänguvasjade meisterdamine, toiduvalmistamine ja majapidamistööd.

Mõtlemise liikuvus on otseses seoses lapse kehalise liikumisega. Ronimine, tasakaalu-harjutused, roomamine, pugemine, kiikumine, hüplemine – seda kõike peavad lapsed saama piisavalt teha nii toas kui ka õues, sest kõik need liikumisviisid arendavad lisaks füüsilisele võimekusele mõtlemisvõimet. Hea on organiseerida ka erinevaid liikumis-mänge ja ergutada matkima erinevaid liikumisvõimalusi. Loovale mõtlemisele, mõtete liikuvusele eelneb piltliku kujutlusvõime areng ja sellele omakorda fantaasia areng.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel

Kuni 3 aastane laps:

- 1) sobitab erinevaid materjale ja esemeid;
- 2) rühmitab ühe nähtava omaduse järgi (värv, suurus);
- 3) leiab erinevate esemete hulgast *üks* ja *palju*.

3-4 aastane laps:

- 1) loendab viie piires;
- 2) võrdleb kahte eset suuruse, pikkuse järgi;
- 3) kompimise- veeretamisega eristab ümmargusi ja kandilisi esemeid;

4-5 aastane laps:

- 1) loendab viie piires ja tunneb arvude rida 5-ni;
- 2) järjestab esemeid suuruse, pikkuse jt. omaduste järgi;
- 3) leiab aastaegadele iseloomulikke tunnuseid;
- 4) määrab teiste laste ja esemete asukohta enda suhtes (minu ees, minu taga jne.).

5-6 aastane laps:

- 1) loendab 10 piires, teab arvude rida 10-ni;
- 2) võrdleb hulki (rohkem, vähem);
- 3) järjestab 5 eset suurustunnuste järgi;
- 4) kirjeldab tegevusi erinevatel nädalapäevadel.

6-7aastane laps:

- 1) võrdleb hulki, kasutades mõisteid rohkem, vähem, võrdselt;
- 2) teeb 12 piires loendamise teel kindlaks esemete arvu, teab arvude 1-12 järjestust;
- 3) liidab ja lahutab 5 piires;
- 4) järjestab esemeid suuruse järgi (pikkus, kõrgus, laius jm);
- 5) järjestab tegevusi ja nähtusi ajatunnuse järgi;
- 6) orienteerub ruumis ja õuealal;
- 7) nimetab nädalapäevi, kuid, aastaaegu, teab oma sünnikuud ja -päeva;
- 8) oskab mõõta esemete pikkust kokkulepitud mõõtühikuga (samm, pulk vms);

- 9) tunneb enimkasutatavaid mõõtühikuid ja teab, kuidas neid kasutatakse;
- 10) tunneb erinevaid kujundeid ja oskab neid kirjeldada;
- 11) määrab esemete hulga ühiseid tunnuseid ja jaotab esemeid kahe erineva tunnuse järgi;
- 12) kirjeldab enda asukohta ümbritsevate esemete suhtes.

5.4. VALDKOND KUNST

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- 1) tunneb rõõmu loovast eneseväljendusest;
- 2) on rikkaliku ja aktiivse tundeeluga;
- 3) arendab kunstiliste tegevuste läbi oma ilumeelt,
- 4) omab algatusvõimet ja tahet tegutseda;
- 5) vaatleb, kujutab, kujundab isikupäraselt ümbritsevat ja oma kujutlusmaailma;
- 6) kasutab materjale ja vahendeid sihipäraselt;
- 7) kujutab isikupäraselt ümbritsevaid esemeid, sündmusi ja oma kujutlusmaailma;
- 8) kasutab õpitud voolimis-, joonistamis- ning maalimisvahendeid ja -võtteid;

Waldorfpedagoogikal põhinevas lasteaias ei ole kunstiga tegelemise eesmärgiks kasvatada lapsest kunstnikku, vaid pakkuda lastele võimalust saada oma kogemusi värvide jm kunstivahenditega, tajuda ilu ning tunda rõõmu ja rahulolu eneseväljendamisest.

Valdkonna *Kunst* sisu:

- 1) kujutamine ja väljendamine: mõtete ja tunnete edasiandmine nähtaval kujul;
- 2) kujundamine: objektile esteetilise lisaväärtuse andmine;
- 3) tehnilised oskused: voolimine, joonistamine, maalimine, meisterdamine.

Nõuded õpetajale:

- Ⓢ kujundada lastele harmooniline ümbrus, hoolitseda pidevalt ilu, puhtuse ja korra eest;
- Ⓢ tegeleda rühmas ise naudinguga kunstiliste tegevustega ja luua lastele võimalusi nende matkimiseks;
- Ⓢ planeerida ja lastega regulaarselt läbi viia kunstilisi tegevusi;
- Ⓢ huviga vaadelda erinevaid protsesse või objekte looduses ja rühmas, et äratada huvi ja tähelepanu nende vastu ka lastes;
- Ⓢ suhtuda alati positiivselt ja aupaklikult laste esimestesse loomingulistesse katsetustesse.

Matkides arendab laps välja **ilutunnetuse** – seepärast on ümbrusel lapse kunstikasvatuses erakordselt suur mõju. Kõikjal peab valitsema harmoonia, alates lasteaija hoonest, rühmade sisustusest ja mööblist kuni valguse, värvi ja

materjalideni. Õpetaja on rühmas ilu looja, kes katab laua, seab lilled, sätib mänguajad jmt alati ilusasti oma kohale. Hea on kasutada ruumide kaunistamisel ka tunnustatud kunstnike töid. Väga vajalik on koos lastega rõõmustada saavutatud ilu ja korra üle meie ümber.

Kunstilised tegevused, nagu maalimine, voolimine ja meisterdamine äratavad lastes sisemise aktiivsuse ja loomerõõmu, mida tuleb igati toetada, abistades lapsi tehnilistes küsimustes. Kunstilistes tegevustes väljendavad lapsed enda tundeid ja kogemusi, andes neile individuaalse vormi. Laste tööõõmu, eneseväljendussoovi ja -julguse suurendamine eeldab, et kasutatavad kunstivahendid on kvaliteetsed ja eakohased. Waldorflasteaias puutuvad lapsed neis tegevustes kokku ja tunnetavad paljusid erinevaid looduslikke materjale ja nende omadusi, mille kaudu arenevad laste vormi- ja värvitaju. Värvidega tegelemine kutsub julgelt katsetama ja kujundab lapse emotsioone. Mida mitmekesisemate materjalide, vormide ja nende omadustega lapsed kokku puutuvad, seda laiema pildi nad maailmast saavad.

Loodus on meie esimene harmoonia õpetaja. Lastes äratatud tähelepanelik vaatlusoskus õpetab ümbrust märkama ja asju enda jaoks avastama ning annab ka inspiratsiooni loominguks ja mänguks.

Kunstilised tegevused avavad laste kõige sügavama individuaalsuse, nende hingelise ja kehalise hetkeolukorra. Seepärast peab õpetaja suhtuma laste kõikidesse kunstitöösse alati positiivselt ja suure respektiga, innustades lapsi uuteks katsetusteks. Laste kunsti-katsetustesse tuleb suhtuda nii, et need on iseloomult enam protsess kui lihvitud lõpptulemus, mille juures avanevad laste arenevad minad. Seepärast soovitame laste töid lasteaias kaunistamise eesmärgil mitte üles riputada. Lapse arengu kirjeldamisel on aga lapse kronoloogiliselt korrastatud kunstikatsetused väga kõnekaks materjaliks.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel

Kuni 3 aastane laps:

- 1) tõmbab erineva suurusega jooni ja kritseldab;
- 2) mudib ja tükeldab voolimismaterjali, vajutab tekkinud tükikesi alusele, võtab uuesti lahti, liidab uuesti suuremateks tükkideks.

3-4 aastane laps:

- 1) joonistab kriipse (horisontaalseid ja vertikaalseid) ning täppe;
- 2) joonistab ringi, mille sees on üks või enam täppi;
- 3) joonistab ringi, millest suunduvad kiired väljapoole;
- 4) voolib, hoiab pliatsit;
- 5) lõikab kääridega;
- 6) tutvub maalimisvahenditega ja võimalustega.

4-5 aastane laps:

- 1) joonistab ringi, mille sees on rist (s.o. mina-märk);
- 2) joonistab peajalgse inimese, kellel jalad ripuvad;
- 3) joonistab horisontaaljooni (justkui ribad);
- 4) voolib ja rullib voolimismaterjali iseseisvalt;
- 5) lõikab paberist ribasid;
- 6) loputab ja kuivatab pintslit kasvataja ning suuremate laste eeskujul.

5-6 aastane laps:

- 1) joonistab mitme kuu vältel samu pilte (korduselement toetab eeterkeha);
- 2) joonistamisel muutub pildifaktuur tihedamaks;
- 3) joonistab sakkidega pilte (nt. kroon, loss) seoses hammastevahetusega;
- 4) joonistab pea, keha ja jäsemetega inimese ebaproportsionaalselt;
- 5) jutustab maalimise, voolimise ja voolimise juures oma fantaasiatest;
- 6) muudab voolimismaterjali kuju seda pigistades ja vajutades;
- 7) kasutab maalides vahendeid sihipäraselt, oskab koristada oma töökohta.

6-7aastane laps:

- 1) väljendab joonistades, maalides, voolides ja meisterdades oma meeleolusid ja fantaasiaid;
- 2) kasutab kunstitöö loomiseks erinevaid materjale ja vahendeid;
- 3) keskendub alustatud tegevusele ja loob oma kunstitöö;
- 4) kasutab materjale ja vahendeid sihipäraselt ja säästlikult;
- 5) tunneb rõõmu saavutatud korra ja ilu üle meie ümber ja oskab seda ka ise luua;
- 6) leiab ümbritseva vaatlemisel erinevaid detaile, objekte ja nendevahelisi seoseid ning kujutab ümbritsevat vabalt valitud viisil;
- 7) kujutab inimesi neile iseloomulike tunnuste kaudu;
- 8) loob esemeid erinevaid tehnikaid ja materjale kasutades ning räägib nende otstarbest.

5. 5. VALDKOND MUUSIKA

Õppe- ja kasvatustöö eesmärgiks on, et laps:

- 1) tunneb rõõmu laulmisest ja musitseerimisest;
- 2) suudab keskenduda kuulatavale muusikapalale;
- 3) suudab ennast loovalt väljendada laulmise, liikumise, tantsimise ja pillimängu kaudu;
- 4) suudab musitseerida nii rühmas kui ka üksi.

Valdkonna Muusika sisu:

- 1) laulmine;
- 2) muusika kuulamine;
- 3) muusikalise-rütmiline liikumine;
- 4) pillimäng.

Nõuded õpetajale:

- ☉ positiivse õhkkonna loomiseks kasutada loovalt muusikat erinevates päevategevustes;
- ☉ laulmisoskus on väga soovitatav, kusjuures väikelastele on eakohane kõrgelt

- laulmine;
- Ⓢ soovitatav on ka mõne lihtsa pilli mängimise oskus;
 - Ⓢ suhtuda positiivselt laste muusikalistesse katsetustesse, julgustada ja innustada lapsi rõõmuga laulma ja tantsima.

Muusikalise tegevusega lasteaias püüame tuua muusika kui elu harmoneeriva elemendi igapäevaellu. Püüame kujundada lastes positiivset suhtumist muusikalisse tegevusse, rikastades laste tundeelu muusikaliste elamustega; õpetame lapsi muusikat kuulama, laulma, mängima lihtsatel pillidel, liikuma ja tantsima muusika ja laulu saatel ning julgustame neid end muusika toel vabalt ja loovalt väljendama, arendades sel moel esinemisjulgust.

Muusikaliste tegevustega (laul, pillimäng, tants) loome rühmas ja ühistevõttes **rõõmsa meeleolu**. Näiteks annab õpetaja lastele mänguaja lõppemisest ja koristamise algusest teada kindla lauluga, mis suunab lapsed sujuvalt ja sõbralikult ühelt tegevuselt teisele. Niisugused temaatilised laulukesed toimivad lastele üleminekutel ühelt tegevuselt teisele korrastava ja ühendava elemendina ning väldivad tegevuseta ootamist ja pidevaid meeldetuletamisi.

Lastelaule laulame hommikuringis iga päev mitme nädala vältel vastavalt aastaegadele, samuti mängime ringmänge ja tantsime. Nii saavad lapsed igapäevaselt koos õpetajatega muusikast rõõmu tunda.

Huvi ja rõõm muusikast kandub lasteni ainult õpetajate endi vaimustuse läbi, kui nad suhtuvad muusikasse kui igapäevaellu loomulikku osasse. Muusikalise vahendajana on õpetajal vaja peale eeskuju pakkuva hääle, rühi ja muusikaliste oskuste ka loomingulist fantaasiat ja oskust kasutada muusikalisi tegevusi kogu päeva jooksul. Repertuaari valikul tuleks arvestada lisaks aastajale muusikalise materjali ea- ja jõukohasust lastele, kunstilist väärtust, rahvatraditsioone ja laste huvi.

Pentatooniline helikeel on eelkooliealistele lastele kõige sobivam ja arengut toetavam. Liikumine muusika saatel erinevate tundevarjunditega, tantsimine ja ringmängud äratavad lastes kujutuspilte ja erinevaid tundeid.

Rütmiline liikumine muusika saatel mõjub erinevates tempodes laulude, liisusalmide jmt saatel lastele alati korrastavalt, toetades keha, motoorika ja aju arengut.

Elamus vaikusest ja mitmesugused kuulamismängud on headeks vahenditeks laste tähelepanu ning keskendumisvõime äratamiseks.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel

Kuni 3 aastane laps:

- 1) mängib lihtsamaid ringmänge;
- 2) tunneb huvi pillide vastu;
- 3) suudab lühikest aega kuulata muusikapala.

3-4 aastane laps:

- 1) laulab kaasa laule;
- 2) osaleb meelsasti erinevates muusikalistes tegevustes;
- 3) mängib iseseisvalt mitmesugustel lastepillidel (triangel, metallofon, linnuvile jne.).

4-5 aastane laps:

- 1) laulab loomuliku häälega;
- 2) esitab laule rühmaga samas tempos;
- 3) laulab peast teistega koos õpitud laule ja laulumänge.

5-6 aastane laps:

- 1) suudab laulda laulu ja teha lauluga seotud liigutusi samaaegselt;
- 2) mängib rütmisaateid lastelauludele;
- 3) teab peast mitmeid laste- ja rahvalaule.

6-7aastane laps:

- 1) laulab ilmekalt loomuliku häälega ja vaba hingamisega;
- 2) laulab eakohaseid rahva- ja lastelaule nii teistega koos kui ka üksi;
- 3) suudab laulu või muusikapala tähelepanelikult kuulata;
- 4) eristab kuulmise järgi laulu ja pillimängu;
- 5) eristab õpitud pille tämbri ja kõla järgi;
- 6) mängib õpitud lauludele ja muusikapaladele lihtsaid kaasmänge;
- 7) mängib lastepillidel;
- 8) liigub vastavalt muusika meeleolule;
- 9) väljendab ennast loovalt muusikalis-rütmilise liikumise kaudu.

5.6. VALDKOND LIIKUMINE

Õppe- ja kasvatustöö eesmärgiks on, et laps:

- 1) tahab liikuda ja tunneb liikumisest rõõmu;
- 2) suudab pingutada sihipärase tegevuse nimel;
- 3) tegutseb aktiivselt üksi ja rühmas;
- 4) järgib esmaseid hügieeni- ja ohutusnõudeid.

Valdkonna *Liikumine* sisu:

- 1) põhiliikumised;
- 2) liikumismängud;
- 3) tants ja rütmika;
- 4) teadmised ja oskused liikumisest ja liikumisohutusest.

Nõuded õpetajale:

- ☉ äratada huvi aktiivse liikumise vastu;
- ☉ olla oma mõttekate, rahulike ja üheselt mõistetavate liigutustega lastele eeskujuks;
- ☉ muretseda rühmaruumi ja mänguväljakule võimalikult mitmekesiseid laste liikumist arendavaid vahendeid;
- ☉ olla leidlik laste suunamisel mõtteka kehalise tegevuse juurde, juhul kui laste hulgas on tekkinud arutu jooksmine ja rabelemine.

Waldorfpedagoogikal põhinevas lasteaias on liikumine integreeritud erinevatesse õppe- ja kasvatustegevustesse, kuna liikumine on lapse tegevuse ja mängude loomulik osa. Laps õpib suhtlema ja ümbritsevat maailma tunnetama aktiivselt tegutsedes. Lapse loomulik liikumisaktiivsus kasvab alates 3.-4. eluaastast, saavutades maksimumi nooremas koolieas. Liikumises on elu ja seda tuleb kasvavale lapsele võimalikult palju erinevates variantides võimaldada. Igapäevases elus ei tohiks lapse initsiatiivi, liikumis- ja tegutsemisaktiivsust takistada, vaid õpetaja peaks suunama teda pidevalt mõtestatud tegevuste juurde.

On hea lasta lapsel palju iseseisvalt tegutseda. Lapse oma tegevustes ja mängudes on rohkelt erinevaid liikumisviise, liigutusi ja asendeid. Koolieeliku baasmotoorsed liikumised ja liigutused ei vaja lasteaias spetsiaalselt korraldatud õpetamist, küll aga võimalust vabalt harjutamiseks. Tegevuste regulaarsel mitmekesisel kordamisel kujunevad liigutusoskused, arenevad liikumisosavus ja teised kehalised võimed: vastupidavus, jõud, osavus, kiirus, tasakaalutunnetus jne.

Mõttekas kehaline tegevus mängides ja töötades koos heaolutundega on terve keha väljaarenemise vältimatu tingimus. Eelkoolieas areneb esmajoones keha, millest kasvavad välja kõik edaspidised oskused ja võimed. Last ümbritsevad meeleolud tungivad kogu väikelapse kehalisusest läbi ja jätavad sinna jälje. Seepärast on turvatunne ja rõõm lasteaialapse normaalseks arenguks hädavajalikud. Liikumisest selle erinevates vormides koosneb kogu lasteaiapäev. Järgnevalt vaatleme nende erinevaid avaldumisvorme.

Omavahelistes mängudes on lapsed aktiivsed ja tegutsevad oma võimete piiril suure innuga – just selliseid olukordi tuleb lastele luua. Lapsi, kes ei oska mängida, peaksid õpetajad mängima suunama ja õpetama, mängides koos nendega.

Tasakaalu, keskendumisvõimet, osavust, jõudu, koordineerimist, kiiret reageerimist, julgust jne saavad lapsed igapäevaselt arendada õues erinevate turnimisriistade peal, samuti looduses turnides.

Spordivahendeid (pallid, hularõngad, hüpitsad, jalgrattad jne) saavad lapsed kasutada erinevates mängudes. Kindlaid arendavaid liikumisi, nagu roomamine, tagurpidikõnd, hüplemine jms kasutab õpetaja teadlikult erinevates mängudes.

Peenmotoorikat, mis on otseses seoses aju arenemisega, arendavad kõik käelised tegevused (käsitöö, maalimine, voolimine, meisterdamine jne), käte abil tehtavad tööd (aiatöö, küpsetamine, riivimine, lõikamine jne) ning mängulised salmid ja laulud koos sõrmede rütmiliste liigutustega. Laste peenmotoorika järjepidev teadlik arendamine on waldorflasteaia üks prioriteete.

Töötamine koos täiskasvanutega igapäevatoimingutes on samuti kehaliselt pingutatust ja teatud vilumusi nõudev tegutsemine. Riisumine, kaevamine, lauakatmine, vaibakloppimine jne – kõik need tegevused nõuavad jõudu, osavust ja püsivust ning arendavad ühistöödena ka laste sotsiaalsed oskusi.

Liikumismängudel on lastele otsene kasvatuslik mõju, kuna ühisreeglitega mängudes õpivad lapsed hindama oma oskusi ja võimeid, kogevad erinevaid emotsioone ja õpivad neid valitsema, kaaslastega arvestama ning omandavad kõlbelisi põhimõtteid.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel

Kuni 3 aastane laps:

- 1) püüab matkida täiskasvanu tegevusi;
- 2) omab kõnni- ja jooksuoskusi;
- 3) viskab palli.

3-4 aastane laps:

- 1) suudab matkida täiskasvanu tegevusi;
- 2) kõnnib kikärvul;
- 3) püüab ja viskab palli;
- 4) omab viskamise ja tasakaalu omadusi;

4-5 aastane laps:

- 1) oskab nõõpida ja sõlme teha;
- 2) sooritab harjutusi vabalt, kergelt, rütmiliselt;
- 3) pörgatab suurt palli;
- 4) kõnnib poomil või kitsal pingil;
- 5) seisab ja hüppab ühel jalal.

5-6 aastane laps:

- 1) seisab toeta ühel jalal;
- 2) hüppab ühel jalal;
- 3) hüpleb harki-kokku;
- 4) hüppab hüppenõoriga

6-7aastane laps:

- 1) on kehaliselt aktiivne ja tunneb liikumisest rõõmu;
- 2) keskendub sihipäraseks kehaliseks tegevuseks;
- 3) peab liikumisel ja mängimisel kinni üldistest ohutusreeglitest, valides oma tegevusteks sobivad paigad ja vahendid;
- 4) sooritab liikumisi pingevabalt, koordineeritult ja rütmiliselt;
- 5) säilitab tasakaalu paigal olles ja liikumisel;
- 6) matkib täiskasvanut füüsilise liikumise sooritamisel;
- 7) kasutab liikumisel erinevaid vahendeid (kelgud, suusad, jalgratas jne);
- 8) peab kinni kokkulepitud mängureeglitest;
- 9) sooritab üheaegselt kaaslasega rütmiliigutusi.

6. LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED VANUSETI

Lapse arengu eeldatavate tulemuste kirjeldamisel vanuste lõikes on lähtutud üldoskustest ja valdkondade eeldatavatest õppetulemustest.

6. 1. KOLMEAASTASED LAPSED

MÄNGUOSKUSED

- 1) mängib eakaaslastega, kuid eelistab üht mängukaaslast rühmale
- 2) mängib omal algatusel iseseisvalt kuni 15 min , on suuteline mängu keskenduma
- 3) kordab ja jäljendab varasemaid kogemusi lihtsas rollimängus

TUNNETUS-JA ÕPIOSKUSED

- 1) plaanib ja organiseerib osaliselt oma tegevusi
- 2) tegutseb ka omaette, täiskasvanu osaluseta
- 3) tunneb end ära peegli ees
- 4) kasutab minakeskset kõnet

SOTSIAALSED JA ENESEKOHASED OSKUSED

- 1) tahab olla iseseisev
- 2) paneb (vajadusel abiga) selga ja võtab seljast jope, kampsuni, sokid jm. vajab abi nõõpide, paelte, lukkude puhul
- 3) meeldetuletamisel tänab, palub, tervitab
- 4) küsib wc-sse, tuleb toime kõrvalise abiga
- 5) peseb ja kuivatab käsi ja nägu
- 6) ütleb küsimise korral oma eesnime
- 7) saab aru lihtsamatest rühma käitumise reeglitest
- 8) oskab lohutada haiget saanud sõpra

Valdkond MINA JA KESKKOND

- 1) ütleb küsimise korral oma ees-ja perekonna nime
- 2) vastab õigesti küsimusele, kas ta on poiss või tüdruk
- 3) teab helkuri kasutamise vajalikkust
- 4) oskab nimetada erinevaid ilmastiku nähtusi (sajab lund, vihma jne)
- 5) oskab panna prügi nii ruumis kui looduses prügikasti
- 6) nimetab toiduaineid
- 7) oskab nimetada lille, puud
- 8) oskab näidata looma ja linna kehaosi

Valdkond KEEL JA KÕNE

- 1) on omandanud põhilise osa keele häälikutest ja grammatilisest struktuurist, kõneleb seostatult, kasutades keele grammatilisi vorme
- 2) osaleb dialoogis
- 3) oskab vastata küsimustele: Kus? Mida teeb?
- 6) loeb peast või kordab järele 1-2 realist luuletust
- 7) kommenteerib enda ja /või kaaslaste tegevust 1-2 lausega

Valdkond MATEMAATIKA

- 1) asetab esemeid sisse, peale, alla ja kõrvale
- 2) rühmitab esemeid ühe tunnuse (värv, kuju, suurus) alusel hulgaks
- 3) näeb ja leiab esemetes erinevusi (suur - väike, peenike - paks, pikk- lühike)
- 4) loendab nelja piires ja tunneb arvude rida 4-ni

Valdkond KUNST

- 1) hoiab rasvakriiti, pliiatsit pöidla ja sõrmega, mitte rusikaga
- 2) kasutab mitmesuguseid töövahendeid: pintsel, pliiats, kriit, jm
- 3) veeretab, mudib ja venitab savi ning plastiliini
- 4) leiab samasuguse vormi ja värviga eseme

Valdkond MUUSIKA

- 1) oskab muusika saatel sooritada matkivaid liigutusi
- 2) liigub koos õpetajaga vastavalt muusika iseloomule
- 3) püüab õpetajaga kaasa laulda

Valdkond LIIKUMINE

- 1) kõnnib trepist üles ja alla
- 2) viskab täiskasvanule palli, lööb seisvat palli jalaga
- 3) kõnnib paaris

- 4) kõnnib üle takistuse
- 5) roomab koordineeritult käte-ja jalgade abiga
- 6) sooritab põhiliikumisi
- 7) teeb harjutusi ettenäitamise järgi ühises tempos õpetaja ja kaaslastega
- 8) matkab õpetaja ja lapsevanemaga
- 9) mängib kaasa 1-2 reeglita kõnni-ja jooksumänge

6. 2. NELJA- AASTASED LAPSED

MÄNGUOSKUSED

- 1) mängib sageli koos 2-3 lapsega
- 2) mängides jagab mänguasju ja kooskõlastab mängutegevusi
- 3) laps tunneb rõõmu mängust ja on suuteline mängule keskenduma
- 4) järgib mängureegleid ja suudab tuttavate mängude reegleid kaaslastele seletada
- 5) suudab mängu käigus probleeme lahendada ja kokkuleppeid sõlmida
- 6) Tunneb võidust rõõmu ja suudab juba ka kaotusevalu taluda

TUNNETUS-JA ÕPIOSKUSED

- 1) suudab osaleda rühma ühistööde teostamises
- 2) järgib lihtsaid reegleid
- 3) plaanib minakeskse kõne abil tegevust ja lahendab probleeme
- 4) saab aru mõistatustest ja lihtsamates piltlikest võrdlustest
- 5) räägib esemetest, mis pole kohal ja olukordadest, mis toimusid minevikus.
- 6) fantaseerib

SOTSIAALSED JA ENESEKOHASED OSKUSED

- 1) paneb jalanõud ise õigesti jalga
- 2) tuleb toime riietumisega, vajadusel palub abi
- 3) lõpetab ebasobiva käitumise ühe meeldetuletuse peale
- 4) palub ja tänab, kasutades sõnu "palun", "tänan", "aitäh"
- 5) tahab olla iseseisev
- 6) peseb ja kuivatab käsi ilma abita
- 7) tuleb toime tualetis, vajadusel julgeb abi paluda
- 8) korrastab vajadusel mängu ja töökoha
- 9) räägib tunnetest, väljendab oma seisukohti ja mõtteid
- 10) püüab vahel teisi abistada ja lohutada
- 11) naudib rühma kuulumist ja eakaaslaste seltsi ning ühistegevust
- 12) aktsepteerib reegleid, muutusi

Valdkond MINA JA KESKKOND

- 1) nimetab kohti ja esemeid, mis võivad olla ohtlikud
- 2) teab aasta-aegade kaasnemaid muutusi
- 3) teab, et inimene saab talvel linde ja loomi aidata

- 4) teab valgusfooride tulede süttimise järjekorda ja teab nende tähendusi 5) teab sebra tähendust
- 6) teab helkuri kasutamise vajalikkust
- 7) teab eriotstarbeliste sõidukite (kiirabi, politsei, tuletõrje) ülesandeid 8) eristab ja nimetab ööd ja päeva

Valdkond KEEL JA KÕNE

- 1) oskab öelda ees – ja perekonnanime
- 2) kasutab 3-5 sõnalisi lauseid
- 3) jutustab kahe-kolme lausungiga lihtsa jutukese läbielatud või nähtud sündmusest 4) mõistab täiskasvanu poolt jutustatud teksti
- 5) mõistab ja kasutab lihtsamaid üld-ja liiginimetusi (loomad, sõidukid jne)
- 6) eristab häälikut häälikute reas

Valdkond MATEMAATIKA

- 1) määrab enda asukoha teiste laste seas (all, peal, ees, sees, taga)
- 2) määrab paremat ja vasakut poolt
- 3) saab aru võrdlusastmest (ilus, ilusam, kõige ilusam; suur, suurem, kõige suurem) 4) sorteerib esemeid rühmadesse ühe tunnuse järgi (värv, kuju, suurus)
- 5) nimetab ringi, ruutu, näeb ja leiab sarnaseid kujundeid ümbritsevast
- 6) loendab viie piires ja tunneb arvude rida 5ni

Valdkond KUNST

- 1) kleebib detaile, kujundeid
- 2) rebib paberist soovitud kujundeid
- 3) hoiab pliiatsit, kriiti, pintsli õigesti käes
- 4) kasutab kattevärve kogu pinna katmiseks, võtab pintsli soovitud koguse värvi ja loputab pintsli enne järgmise värvi võtmist
- 5) käsitseb iseseisvalt voolimismaterjali, veeretab kuule, vorstikesi, pätse
- 6) nimetab ja tunneb põhivärve (punane, kollane, sinine, roheline, must, valge)

Valdkond MUUSIKA

- 1) oskab kasutada löökpille: kõristid, kõlapulgad, tamburiin jms 2) laulab vabalt voolava häälega
- 3) alustab, lõpetab laulu teistega üheaegselt
- 4) liigub vastavalt muusika iseloomule
- 5) liigub ringis üksi, paaris
- 6) kasutab lihtsaid tantsuelemente (galopp, sulghüpped) 7) kordab liisusalme ja luuletusi
- 8) osaleb meelsasti laulumängudes

Valdkond LIIKUMINE

- 1) sõrmemängu ajal liigutab iga sõrme
- 2) kõnnib ja jookseb kooskõlastatud käte ja jalgade liikumisega
- 3) kõnnib tasakaalupingil
- 4) ronib varbseinal vahelduva sammuga
- 5) viskab palli paaris
- 6) hüppab paigalt kaugust
- 7) teeb kukerpalli
- 8) sooritab koordineerimise, tasakaalu ja osavust arendavaid harjutusi

6.3. VIIEAASTASED LAPSED

MÄNGUOSKUSED

- 1) arvestab mängureegleid ühistes mängudes
- 2) mängib rollimänge, kooskõlastab oma tegevust teiste laste tegevusega, kasutab erinevat rollisuhtlust
- 3) osaleb erinevates mänguliikides
- 4) tunneb võidust rõõmu ja suudab taluda kaotusevalu
- 5) algatab ise mängu ja arendab mängu edasi
- 6) kasutab mängus loovalt erinevaid vahendeid

TUNNETUS-JA ÕPIOSKUSED

- 1) plaanib oma tegevusi, seab eesmärged, üritab alustatud tegevust ka lõpetada
- 2) räägib olukordadest, mis toimusid minevikus või leiavad aset tulevikus
- 3) keskendub huvipakkuvale tegevusele juba 20-30 min
- 4) korrigeerib oma käitumist ja tegevusi, oskab reegleid selgitada

SOTSIAALSED JA ENESEKOHASED OSKUSED

- 1) tuleb toime riietumisega: nõõbid, lukud
- 2) söömisel kasutab õigeid söögiriistu sõltuvalt toidust
- 3) arvestab elementaarseid viisakusreegleid, palub andeks
- 4) oskab avalikus kohas käituda
- 5) oskab teha eakaaslastega koostööd
- 6) tunnustab nii enda kui teiste edu
- 7) on omandanud peamised hügieenireeglid ja korraharjumused, tuleb abita toime tualetis
- 8) sööb kiirustamata
- 9) mõistab, et inimesed võivad olla erinevad
- 10) hakkab mõistma teiste inimeste tundeid ja mõtteid

Valdkond MINA JA KESKKOND

- 1) teab oma ees- ja perekonnanime, aadressi, vanemate ja õdede-vendade nimesid

- 2) teab oma rahvust, oma keelt ning riigi tähtsamaid sümboleid
- 3) oskab kirjeldada lasteaia õueala ning seal kasutatavaid vahendeid
- 4) nimetab tervist hoidvaid tegevusi
- 5) nimetab toiduaineid, mida tuleb iga päev süüa
- 6) selgitab, miks ei tohi võõrastega kaasa minna ning tundmatuid asju ei puutu
- 7) oskab nimetada kõiki aastaaegu ning neid iseloomustada
- 8) mõistab, miks on vaja istutada puid ja taimi
- 9) teab, kuidas sõiduteed ületada
- 10) teab lapse jaoks vajalike liiklusmärkide tähendust
- 11) loetleb tuntumate ametite juurde kuuluvaid töövahendeid
- 12) oskab nimetada tuttavaid loomi, kirjeldada nende välimust ja öelda, kus nad elavad

Valdkond KEEL JA KÕNE

- 1) hääldab õigesti kõiki emakeele häälikuid
- 2) moodustab grammatiliselt õigeid lauseid
- 3) suudab määrata hääliku olemasolu sõnas
- 4) suudab jutustada 3 – 5 lausungiga sündmustes oma elus, nähtud või kuulnud jutus
- 5) jutustab ümber lihtsama kuulnud muinasjutu
- 6) tunneb ja kirjutab mõningaid tähti ja kirjutab oma nime
- 7) teab peast liisusalme ja luuletusi

Valdkond MATEMAATIKA

- 1) järjestab esemeid pikkuse, laiuse, kõrguse järgi
- 2) oskab näha ja nimetada 3-5eseme ühist tunnust
- 3) oskab kasutada ajamõisteid (eile, täna, homme)
- 4) nimetab vähemalt 8 värvust
- 5) järjestab esemeid suuruse, pikkuse, laiuse ja kõrguse järgi
- 6) näeb ja oskab kirjeldada ruudu ja ristküliku sarnasusi ja erinevusi ning leida sarnaseid kujundeid ümbritsevast
- 7) võrdleb esemete hulki ning otsustab, mida on- rohkem kui/vähem kui

Valdkond KUNST

- 1) kasutab osavalt töövahendeid: pintsel, pliiats, kriit
- 2) voldib, kleebib lihtsaid kujundeid, voolib kujukesi
- 3) maalib äratuntavalt esemeid, loomi, taimi, katab kaunilt kogu paberi
- 4) joonistab äratuntavalt maja, inimest, puud jm, räägib oma pildi kohta loo

Valdkond MUUSIKA

- 1) liigub vastavalt muusika tempo kiirenemisele või aeglustumisele
- 2) laulab ilmekalt, puhta intonatsiooniga
- 3) õppeaasta lõpuks laulab iseseisvalt aasta jooksul õpitud laule

- 4) kuulab muusikat ja oskab seda iseloomustada (lõbus, kurb, kõrge, madal jne)
- 5) mängib raskemaid rütmipille

Valdkond LIIKUMINE

- 1) kasutab põhiliikumisi aktiivses kehalises tegevuses ja mängudes
- 2) valitseb oma keha ning sooritab tasakaalu, painduvust, osavust arendavaid harjutusi
- 3) seisab ja hüppab ühel jalal, kõnnib päkal, kannal, jala sise- ja välisküljel
- 4) mängib mitme rolliga liikumismänge
- 5) õpitud tegevustes kasutab ohutuid liikumisviise
- 6) kasutab spordi – ja mänguväljakute vahendeid sihipäraselt
- 7) oskab liikumises kasutada raskemaid elemente: ees ja külgalopp, hüpaksamm

7. LAPSE ARENGU ANALÜÜSIMISE JA HINDAMISE PÕHIMÕTTED NING KORRALDUS

Lapse arengu jälgimine, analüüsimine ja hindamine on osa Herbert Hahni Seltsi lasteaia õppe- ja kasvatusprotsessist. Lasteaiaõpetajad jälgivad lapsi nii igapäevatoimingutes, vabas mängus kui ka täiskasvanute poolt suunatud tegevustes.

Õpetajad tutvustavad lapsevanematele lapse arengu hindamise põhimõtteid ja korraldust lasteaias, selgitavad välja lapsevanemate seisukohad ja ootused oma lapse arengu suhtes ning annavad lapsevanematele tagasisidet lapse arengu kohta.

Lapse **vastuvõtmisel** lasteaeda täidab lapsevanem **ankeedi** lapse senise arengu ja harjumuste kohta. Lisaks ankeedile viivad õpetajad ühe kalendrikuu jooksul, alates lapse lasteaias käimahakkamisest, lapsevanematega läbi **täiendava vestluse**, millega püütakse jõuda lapse individuaalsuse sügavamale mõistmisele ja aidata kaasa lapse arengu toetamisele parimal moel.

Lapse arengu hindamisel on plaanis kasutada kõige enam **vaatlusmeetodit**. **Kehalise arengu** hindamisel vaadeldakse eelkõige lapse üld- ja peenmotoorikat: koordinatsiooni, kõndi, rühti, tasakaalu, painduvust, täpsust, näo- ja sõrmelihaste kontrollioskust ning jõudu ja vastupidavust.

Vaimse arengu hindamisel vaadeldakse lapse psüühiliste protsesside ja kujutluste ning õppimise alusoskuste arengut: tähelepanu, keskendumisvõime, mälu, mõtlemine, matemaatilised oskused jm. Suurt tähelepanu pööratakse kõne arengule ja väljendusoskusele, jälgides lapse kõne kujunemist, kasutamist, mõistmist ning sõnavara.

Sotsiaalse arengu hindamisel vaadeldakse lapse tegutsemist ja suhtlemist teiste laste ja täiskasvanutega, kollektiivis olemise oskust, lapse tegevuste, eelkõige

mängu arengut, iseseisvust ning toimetulekuoskusi, samuti emotsioonide kontrollimise ja väljendamise oskust, mis on tihedalt seotud kollektiivis kohanemisega. Vaadeldakse ka lapse kõlbelist ja esteetilist arengut, enesehinnangut, tahte arengut ja püüdluse taset.

Lisaks vaatlusele on plaanis kasutada laste **kunstilis-praktiliste tööde analüüsi**, milleks kogutakse iga lapse joonistused ja maalid tema individuaalsesse mappi. Suurt tähelepanu pööratakse laste joonistuste analüüsimisele, kuna lapse joonistustes väljendub lapse üldine arengutase, hingelaad ja teadvus enesest.

Üks kord õppeaasta jooksul on kavas läbi viia laste individuaalsed **arenguvestlused**, milles osalevad võimaluse korral lapse mõlemad vanemad ning kõik õpetajad. Arenguvestlus on lapsevanemate ja lasteaiaõpetajate vaheline usalduslik, hästi ettevalmistatud kohtumine, mille käigus vesteldakse omavahel sõbralikus ja usalduslikus õhkkonnas häirimatult lapse arengu üle. Arenguvestluse eesmärgiks on lapse arengu iseärasuste teadvustamine nii lapsevanematele kui ka õpetajatele ning vestluse osapoolte tunnustamine edasiseks tegevuseks lapse arengu nimel.

Lapse arenguvestluse kohta koostame protokoll, milles **kajastatakse kirjalikult lapse arengut**, lähtudes lapsest enesest, väärtustades tema poolt saavutatut ning tunnustades lapse toimetulekut, arenemist, positiivseid hoiakuid ja huvi. Lapse arengule hinnangu andmisel lähtutakse "Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas" toodud 6-7aastase lapse arengu eeldatavatest tulemustest ning waldorfpedagoogikas lapse kooliküpsuse tunnustena välja toodud kriteeriumidest, millised on esitatud ka käesolevas õppekavas. Lähtuvalt "Isikuandmete kaitse seaduses" sätestatud tingimustest ei sisalda lapse arenguvestluse protokoll delikaatseid isikuandmeid lapse ega tema perekonna kohta, vaid põhilisi seisukohti lapse arengu suhtes, milleni vestluse käigus jõuti.

Õppeaasta jooksul fikseerivad õpetajad iga lapse arengu „Lapse arengu hindamise ankeedis“. Lisaks analüüsib õpetajate kolleegium iga last välise vaatluse põhjal (vaimne vaatlus), mille kohta täidetakse **ankeet lapse välise vaatluse kohta**, saamaks objektiivset pilti konkreetse lapse kohta ning seadmaks eesmärgid lapse eripära mõistmiseks, erivajaduste väljaselgitamiseks, positiivse enesehinnangu ja arengu toetamiseks ning õppe- ja kasvatustegevuse kavandamiseks koostöös lapsevanematega.

7.1. ERIVAJADUSEGA LAPS

Erivajadusega lapse toetamine on lasteaiaõpetajate ja lapse vanemate ühine töö. Vajadusel tehakse koostööd spetsialisti- psühholoogi, logopeedi või eripedagogiga; võimalusel kaasatakse ka antroposoofilist meditsiini tundev arst.

Vähemalt kord õppeaastas tehakse kokkuvõtte erivajadusega lapse arengust, keskkonna sobilikkusest ja edasistest vajadustest.

7.2. LASTE KOOLIKÜPSUSE HINDAMINE

Laste arengu analüüsimisel ja hindamisel pööraatakse suurt tähelepanu laste kooliküpsuse kujunemisele. Lisaks käesolevas õppekavas eespool esitatud 6-7aastase lapse üldoskustele ja õppe-kasvatustöö valdkondade osaoskustele lähtutakse waldorflasteaias õppekava läbimisel lapse kooliküpsusele hinnangu andmisel reast kriteeriumidest, millised on aluseks lapse edasistele õppimisvõimetele koolis.

I Lapse füüsilises arengus peame oluliseks järgmisi tunnuseid ning võimeid:

- Ⓞ käsivarred ja jalad on pikemakssirgumisest salenenud;
- Ⓞ parema käe sõrmeotsad ulatuvad puudutama üle pea vasakut kõrva ja vastupidi;
- Ⓞ rinna ja kõhuõõne vahel omandab selgemaid piirjooni talje, kõht on lamenenud;
- Ⓞ pea, keha ja jäsemete proportsionaalne vahekord meenutab üha enam täiskasvanut;
- Ⓞ hammastevahetus on alanud;
- Ⓞ säilitab oma tasakaalu nii seistes kui liikumisel;
- Ⓞ oskab käsitseda mängu- ja spordivahendeid:
- Ⓞ suudab ühe käega visata palli ja kahe käega kinni püüda;
- Ⓞ veeretada rõngast, tiirutada hüpitsat ja hoonööri, hüpitsaga hüpata;
- Ⓞ suudab hüpata ühel jalal ette, taha, paremale, vasakule;
- Ⓞ suudab kivistada kändida ja seista;
- Ⓞ suudab sõrmedega osavalt peenemaid töid teha (nt meisterdada, põimida, helmeid nõörile lükkida);
- Ⓞ suudab oma käsi ja jalgu tahtlikult paigale sundida;
- Ⓞ valitseb oma keha liigutusi ja liikumisi sõrme- ja varbaotsteni erinevates mängudes ja tegevustes nii ruumis, maastikul kui ka tänaval – st keha on valmis kujunenud ja mõtte vaba, mis tagab lapsele valmisoleku koolitööks; sealhulgas **käelises arengus** laps:
- Ⓞ joonistab (oma kodumaja, puu ja inimese) õigete proportsioonidega;
- Ⓞ suudab joonistada profiili;
- Ⓞ joonistab humoorikaid pilte;
- Ⓞ suudab joonistamisel kujutada asju osaliselt;
- Ⓞ joonistamisel ja maalimisel täidab meelsasti kogu pildi värviga;
- Ⓞ armastab kujundada mustreid;
- Ⓞ lõikab kääridega.

II Hingelis-vaimses arengus:

- Ⓞ osa kasvujõududest on metamorfeerunud mõtlemisjõuks;
 - Ⓞ mõtlemises tekib abstraherimisvõime, millel põhineb mõistete ja selgelt piiritletud kujutluste moodustamine;
 - Ⓞ huvitundmine õppimise vastu;
 - Ⓞ võime oma mälu tahtlikult juhtida, sh jutustada nt paar päeva tagasi kuulnud muinasjuttu;
 - Ⓞ nõrgenenud matkimisvõime asemele kujuneb suutlikkus teadlikult õppida;
 - Ⓞ suudab olla iseendas ehk keskenduda;
 - Ⓞ mõtlemine, kõnelemine ja liikumine suudavad koos toimida;
 - Ⓞ teab arvude 1-12 järjestust edas- ja tagurpidi;
 - Ⓞ teeb pilguga haaramise või loendamise teel kindlaks esemete arvu, vastab küsimusele "Mitu on?"
 - Ⓞ liidab ja lahutab 5 piires;
- sealhulgas **verbaalses arengus** laps:

- Ⓞ suudab lugusid täislausetega ümber jutustada;
- Ⓞ hääldab kõiki häälikuid õigesti, kõne on selge ja arusaadav;
- Ⓞ suudab laulda;
- Ⓞ oskab kõnes väljendada kõike vajalikku;
- Ⓞ oskab kirjeldada tuttavate esemete ja nähtuste omadusi;
- Ⓞ oskab edasi anda oma mõtteid, selgitada olukordi, arutleb, näeb põhjuse ja tagajärje seoseid;
- Ⓞ teab peast õpitud luuletusi ja laule;
- Ⓞ oskab sobivate sõnadega selgelt väljendada oma mõtteid, küsib tundmatu sõna tähendust.

III sotsiaalses arengus laps:

- Ⓞ suudab kohaneda suure lastekollektiiviga;
- Ⓞ käitub üldtunnustatud käitumisnormide kohaselt;
- Ⓞ kontrollib oma emotsioone;
- Ⓞ tajub ja mõistab teiste arvamusi;
- Ⓞ arvestab eakaaslaste ja täiskasvanute tunnetega;
- Ⓞ säilitab positiivsed suhted eakaaslastega;
- Ⓞ soovib ja julgeb suhelda täiskasvanutega;
- Ⓞ suudab reageerida õpetaja korraldustele ning tahtlikult kuulata;
- Ⓞ suudab tahtlikult osaleda ühistegevustes ning on suuteline suhteliselt kestvaks tahtepingutuseks;
- Ⓞ seab endale eesmärged, tegutseb sihipäraselt ja püüab oma tegevused lõpuni viia;
- Ⓞ küsib vajadusel abi täiskasvanutelt või kaaslastelt;
- Ⓞ suudab osa võtta tähtsamatest majapidamistööst (laua katta, nõusid pesta ja kuivatada, põrandat ja tolmu pühkida);
- Ⓞ oskab ise riietuda, väiksemaid nõõpe ning haake avada ja kinni panna ning kingapaelu siduda;
- Ⓞ on eakohastes tegevustes algatusvõimeline ja iseseisev.

Hinnangu lapse kooliküpsusele annavad kooliminekule eelneval kevadel lapse rühma õpetajad koostöös lapse vanemate ja võimalusel kaasates antroposoofilist meditsiini praktiseeriva arsti.

8. KOOSTÖÖ

8.1. KOOSTÖÖ LAPSEVANEMATEGA

Lasteaiatöös peame väga oluliseks koostööd lapsevanematega. Eesmärgiks on saavutada usalduslik suhe lapse perega, et laps ja tema vanemad tunneksid end lasteaias samavõrd mõistetuna kui oma kodus. Õpetajate ülesandeks on jälgida, et oleks tagatud kõigi osapoolte konfidentsiaalsus.

Lasteaiaõpetajate ja lapsevanemate koostöö lapse arengu toetamiseks põhineb dialoogil, vastastikusel usaldusel ja lugupidamisel. Kodu ja lasteaia koostöövormideks on vastuvõtu- ehk tutvumisvestlus, igapäevane infovahetus, laste individuaalsed arenguestlused, lastevanemate õhtud ja koosolekud ning ühised peod ja talgud.

Tutvumisvestlus toimub lapse lasteaeda vastuvõtmisel küsitluslehe alusel ja selle eesmärgiks on tutvuda lapse elukäiguga sünnist alates, tema vanematega ja nende ootustega lasteaia suhtes. Õpetajad tutvustavad lapsevanematele lasteaia õppekava ning õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtteid ja korraldust.

Õpetajate ülesandeks on aktiivselt suhelda ja püüda luua soe suhe iga lapse vanematega. Sellisel viisil töötades saavad õpetajad teada, millises olukorras laps hommikul lasteaeda saabub, ja õhtul saavad vanemad teada, kuidas lapse päev lasteaias möödus. Nii jõuavad kõik päeval tekkinud probleemid ja positiivsed saavutused vahetult vanemateni.

Lisaks igapäevasele vestlusele lasteaiaõpetajatega on lapsevanematel võimalus oma lapse käekäigu kohta lasteaias teavet saada ka lapse individuaalsel **arenguestlusel**. Arenguestlus toimub üks kord aastas, eelnevalt kokkulepitud ajal, ja sellel osalevad võimaluse korral lapse mõlemad vanemad ja kõik rühma õpetajad. Vestluse käigus tehakse kokkuvõtte lapse arengust ning lapsega seotud probleemide korral püütakse ühiselt leida lahendusi.

Oluliseks peame **lastevanemate koosolekute ja õhtute korraldamist**, millel saab arutleda üldiste eemadena lapse vaimse, hingelise ja kehalise arengu küsimuste üle, anda ülevaade lasteaia igapäevatööst ja teha tulevikuplaane.

Kavas on koos lapsevanematega tähistada ühiselt **aasta suuremaid pühasid-** laternapidu sügisel, adventispiraali ja jõulupidu talvel, emadepäev kevadel ja lasteaia lõpupiknik väljasõiduna suvel.

Võtta koos vanematega lasteaia heaks ette **ühiseid tööpäevi**. Koos töötades tunnevad lapsevanemad, lapsed ja õpetajad end suure ühtse perena. Vastavalt vajadusele püütakse leida igal aastal midagi, mida üheskoos ära teha (mänguväljaku korrastamine ja ehitamine koos isadega; nukkude õmblemine emadega, suurpuhastus vms.)

Lasteaia tegevus on **lapsevanematele avatud**, nii et lapsevanematel on soovi korral võimalus osa võtta lasteaia päevastest tegevustest neile sobival ajal, leppides selles eelnevalt õpetajatega kokku.

Oluliseks peame **lapsevanemate koolitamist**, milleks kutsume lastevanemate õhtutele esinema erinevaid lektoreid, kes aitavad laiendada lapsevanemate silmaringi laste kasvatamisel waldorfpedagoogika põhimõtetest lähtuvalt.

Tagasiside koostöö sujumisest lapsevanematega saadakse nii ühistes vestlustes kui ka kirjalike **anonüümsete küsitluste** vahendusel, milliseid on plaanis läbi viia igal kevadel.

- Tutvumisvestlus lapse lasteaeda vastuvõtmisel;
- lapsevanemate õhtud kord kvartalis (praktilised küsimused, loeng);
- lapse individuaalne arenguestlus kord õppeaastas.

Peod lapsevanematega:

- Mihkripäev
- Laternapidu novembris;
- Adventiring
- Jõulupidu
- Vastlapäev
- suvealguse väljasõit mai lõpus

Talgud:

- Õueala korrastamine ja mänguväljaku täiendamine sügisel ja kevadel.

Üldkoosolek kord õppeaastas.

8. 2. ÕPETAJATEVAHELINE KOOSTÖÖ

Õppe- ja kasvatustööd kavandame ja korraldame meeskonnatöona, mille eesmärgiks on saavutada hea koostöö, töökvaliteedi hoidmine ja tõstmine.

Koostöö õnnestumise eelduseks on lasteaiaõpetajate loominguiline, arukas, läbimõeldud, sõbralik ja vastastikku austav suhtumine oma töösse ja kolleegidesse.

Koostöös peame oluliseks:

- ☉ lapsele kodusarnase keskkonna loomist lasteaias;
- ☉ võimaluste pakkumist erivanuseliste laste omavaheliseks sotsiaalseks suhtlemiseks lasteaias nii mängus kui ka töötegevustes;
- ☉ lapsevanemate teadlikkuse tõstmist lapse kasvatamisel waldorfpedagoogilistest vaadetest lähtuvalt.

Töökvaliteedi hoidmisel ja tõstmisel on oluline õpetajate koolitus ja omavaheline infovahetus.

Lasteaiaõpetajate kolleegiumi koosolek toimub vastavalt vajadusele kord nädalas, kuid mitte harvem kui kaks korda kuus.

Õpetajate kolleegiumi koosolekul osalevad kõik lasteaias töötavad õpetajad, kes üheskoos kannavad hoolt lasteaia pedagoogilise töö korraldamise eest. Koosolekul kavandavad õpetajad eelseisva kalendrikuu ja nädala tegevuskavade teemad ja eesmärgid, samuti hommikuringide teemad ja tegevused.

9. ÕPETAJATE KOOLITUS

Õpetajate pedagoogilise pädevuse tagamisel on väga oluline õpetajate pidev enesetäiendamine. Täiendõppevõimalustena kasutatakse nii kohalikke riiklikke ja Tartu Waldorfpedagoogilise Seminari poolt korraldatud seminare, õppepäevi, kursusi ja nõupidamisi kui ka koolitusi välisriikides. Lisaks kutsutakse esinema erinevaid tuntud ja tunnustatud waldorfpedagooge nii Eestist kui ka välisriikidest, võimaldades sel moel lisaks õpetajatele ka lapsevanematel oma waldorfpedagoogika-alaseid teadmisi laiendada.

10. ÕPPEKAVA UUENDAMISE JA TÄIENDAMISE KORD

Lasteaed "Pauliine" õpetajate kolleegium annab iga õppeaasta lõpul käesolevale õppekavale hinnangu ning viib vajadusel sisse uuendused ja täiendused, mis tulenevad jõustunud uutest õigusaktidest või lasteaia enese töökorraldusest.

Lasteaia Hoolekogu ja MTÜ Herbert Hahni Selts Juhatuse poolt heaks kiidetud õppekavamuudatused kinnitatakse Herbert Hahni Seltsi üldkoosoleku poolt vastavalt lasteaia põhikirjas sätestatule.

KINNITATUD Herbert Hahni Seltsi üldkoosolekul 16. 06. 2014 a.